

قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور

با آخرین اصلاحات و الحاقات

مصوب ۱۳۹۳/۷/۱۵ مجلس شورای اسلامی

به همراه آیین نامه

اجرایی مصوب

۱۳۹۸/۳/۲۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جمهوری اسلامی ایران
قوه قضائیه
سازمان بازرسی کل کشور

قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور
با آخرین اصلاحات و الحاقات مصوب ۱۳۹۳/۷/۱۵ مجلس شورای اسلامی
به همراه آیین نامه اجرایی مصوب ۱۳۹۸/۳/۲۱

ناظر: ..... معاونت حقوقی و نظارت همگانی
تطبیق محتوا: ..... رضا طاهری کدخدای
جمع آوری و تنظیم: ..... حسین علی پور، علی فخری
طراحی جلد، صفحه آرایی و ویرایش فنی: ..... حسین پرند غیبی
شمارگان: ۳۰۰۰
تاریخ انتشار: ..... شهریور ۱۳۹۸

* * *

کلیه حقوق مربوط به این کتاب به سازمان بازرسی کل کشور تعلق دارد.

فهرست

مقدمه	۵
قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور با آخرین اصلاحات و الحاقات مصوب ۱۳۹۳/۷/۱۵ مجلس شورای اسلامی	۹
پی‌نوشت	۲۲
آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۸/۰۳/۲۱	۲۵
فصل اول - کلیات	۲۷
فصل دوم - نظارت و بازرسی	۳۱
فصل سوم - تهیه گزارش و پیگیری آن	۴۶
فصل چهارم - دستگاه‌های نظارتی	۵۴
فصل پنجم - نظارت همگانی	۵۴
فصل ششم - به‌کارگیری نیروهای بازنشسته نظامی، انتظامی و امنیتی	۵۶
فصل هفتم - سایر مقررات	۵۷
ضمائم	۶۱
الف) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور - مصوب ۱۳۶۰/۷/۱۹ مجلس شورای اسلامی	۶۳
ب) قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و الحاق یک ماده و یک تبصره به آن مصوب ۱۳۷۵/۵/۷	۶۷
ج) قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مورخ ۱۳۸۷/۴/۷	۷۱
د) قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۳/۷/۱۵	۷۷

مقدمه

در اجرای اصل یکصد و هفتاد و چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور در تاریخ ۱۳۶۰/۷/۱۹ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. در این اصل از قانون اساسی آمده است: «بر اساس حق نظارت قوه قضاییه نسبت به حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری سازمانی به نام "سازمان بازرسی کل کشور" زیر نظر رییس قوه قضاییه تشکیل می‌گردد. حدود اختیارات و وظایف این سازمان را قانون تعیین می‌کند.»

قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور در اولین

دوره مجلس شورای اسلامی در ۱۴ ماده و ۵ تبصره به تصویب رسید.

مجلس شورای اسلامی در دوره پنجم، این قانون را بعد از گذشت ۱۵ سال در هفتم مرداد ماه سال ۱۳۷۵ اصلاح کرد و قانون جدید را در ۱۲ ماده با اصلاحات و الحاقات به تصویب رساند.

قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور برای بار دوم در هفدهم تیرماه ۱۳۸۷ اصلاح و الحاقاتی به آن انجام شد. طبق مصوبه مجلس شورای اسلامی، مقرر شد این قانون برای مدت ۵ سال به طور آزمایشی اجرا شود.

پس از پایان مدت زمان اجرای آزمایشی قانون، نمایندگان دوره نهم مجلس شورای اسلامی در پانزدهم مهر ماه ۱۳۹۳ این قانون را برای سومین بار اصلاح کردند.

در ماده ۱۶ اشاره به نسخ (قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۰ و اصلاحیه آن مصوب ۱۳۷۵) که در تاریخ ۱۳۸۷/۴/۱۷ مصوب گردیده بود دارد و در ماده ۱۴ قانون مذکور، سازمان بازرسی را مکلف به تهیه پیش‌نویس آیین‌نامه اجرایی آن قانون نمود. آیین‌نامه مورد نظر در هفت فصل و ۶۶ ماده و ۲۹ تبصره در تاریخ ۱۳۹۸/۳/۲۱ به تصویب رئیس محترم قوه قضائیه رسید و از تاریخ تصویب

لازم‌الاجرا شده است. با توجه به لزوم آگاهی بازرسان به تکالیف و اختیارات قانونی و تأثیر اجرای دقیق آن‌ها در سالم‌سازی نظام اداری کشور مجموعه حاضر تهیه تا مورد بهره‌برداری قرار گیرد. امید است مسئولان و صاحب‌نظران ارجمند با ارائه نظرات و پیشنهادهای خویش، ما را در ارتقای کیفی مجموعه‌های بعدی یاری نمایند.

حسین شهرابی فراهانی

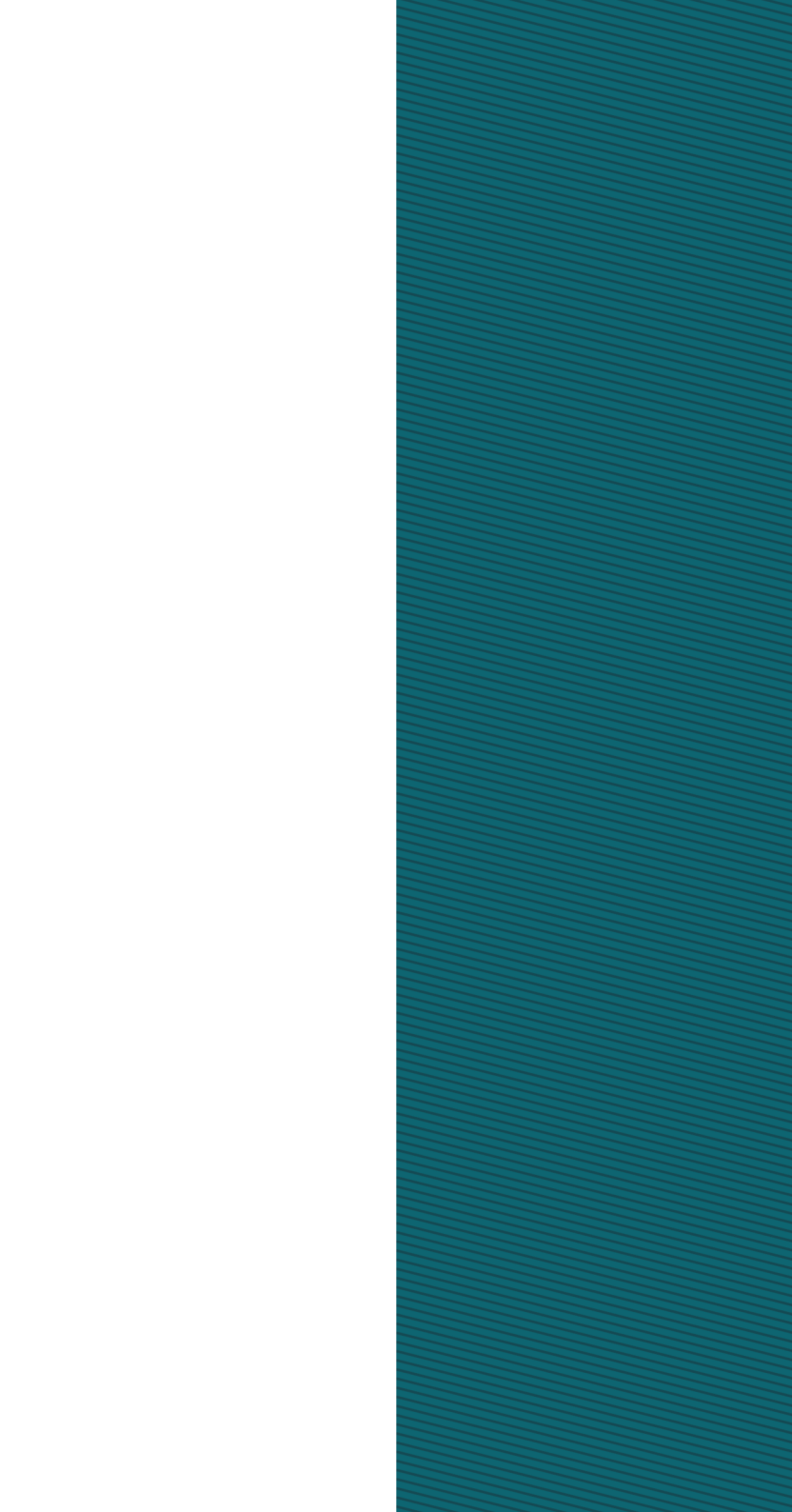
سرپرست معاونت حقوقی و نظارت همگانی

قانون تشکریل

سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۳/۰۷/۱۵

قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور با آخرین اصلاحات و الحاقات مصوب ۱۳۹۳/۷/۱۵ مجلس شورای اسلامی

ماده ۱- به منظور نظارت بر حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری و در اجرای اصل ۱۷۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، سازمانی به نام «سازمان بازرسی کل کشور» که در این قانون به اختصار سازمان نامیده می‌شود زیر نظر رییس قوه قضاییه^۱ و با اختیارات و وظایف مندرج در این قانون تشکیل می‌شود.

تبصره: نظارت و بازرسی از نظر این قانون عبارت است از مجموعه فعالیت‌های مستمر و منظم و هدفدار به منظور جمع‌آوری اطلاعات لازم درباره مراحل حین و بعد از اقدامات

دستگاه‌های مشمول ماده (۲) این قانون، تجزیه و تحلیل آنها، تطبیق عملکرد دستگاه با اهداف و تکالیف قانونی و آرایه پیشنهادی مناسب در جهت حسن جریان امور.^۲ سازمان بازرسی همچنین می‌تواند قبل از اقدامات دستگاه‌های مذکور نیز اطلاعات لازم را جمع‌آوری کند.^۳

ماده ۲ - وظایف و اختیارات^۴ سازمان به شرح زیر می‌باشد:

الف) بازرسی و نظارت^۵ مستمر کلیه وزارتخانه‌ها و ادارات و امور اداری و مالی دادگستری، سازمان‌ها و دستگاه‌های تابعه قوه قضاییه^۶ و نیروهای نظامی و انتظامی و مؤسسات و شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به آنها و دفاتر اسناد رسمی و مؤسسات عام‌المنفعه و نهادهای انقلابی و سازمان‌هایی که تمام یا قسمتی از سرمایه یا سهام آنان متعلق به دولت است یا دولت به نحوی از انحا بر آنها نظارت یا کمک می‌نماید و کلیه سازمان‌هایی که شمول این قانون نسبت به آنها مستلزم ذکر نام آنها است، بر اساس برنامه منظم.

ب) انجام بازرسی‌های فوق‌العاده حسب‌الامر مقام معظم رهبری و یا به دستور رییس قوه قضاییه و یا درخواست رییس جمهور^۷ و یا کمیسیون اصل نود (۹۰) قانون اساسی مجلس شورای اسلامی^۸

و یا بنا به تقاضای وزیر یا مسئول دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط و یا هر موردی که به نظر رئیس سازمان ضروری تشخیص داده شود.^۹

ج) اعلام موارد تخلف و نارسایی‌ها و سوء جریان‌های اداری و مالی در خصوص وزارت‌خانه‌ها و نهادهای انقلاب اسلامی و بنیادها به رئیس جمهور و در خصوص مؤسسات و شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت به وزیر ذی‌ربط و در مورد شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به وزیر کشور و در خصوص مؤسسات غیر دولتی کمک‌بگیر از دولت به وزیر ذی‌ربط^{۱۰} و در خصوص سوء جریان‌های اداری و مالی مراجع قضایی و واحدهای تابع دادگستری به رئیس قوه قضاییه و در موارد ارجاعی کمیسیون اصل نود قانون اساسی^{۱۱} نتیجه بازرسی به آن کمیسیون اعلام خواهد شد.^{۱۲}

د) در مواردی که گزارش بازرسی متضمن اعلام وقوع جرمی است، چنانچه جرم دارای حیثیت عمومی باشد، رئیس سازمان یا مقامات مأذون از طرف وی یک نسخه از گزارش را با دلایل و مدارک مربوط برای تعقیب و مجازات مرتکب به مرجع صالح قضایی ارسال و موضوع را تا حصول نتیجه نهایی پیگیری نمایند و در مورد تخلفات اداری، انضباطی و انتظامی مستقیماً مراتب را به مراجع ذی‌ربط منعکس نموده و پیگیری لازم را

به عمل آورند. مراجع رسیدگی کننده مکلفند وقت رسیدگی و جهت حضور را به اطلاع سازمان بازرسی کل کشور برسانند.^{۱۳}

تبصره ۱- در مورد جرایم منتهی به ورود خسارت به اموال دولتی و حقوق عمومی و تضییع آنها دادستان ضمن تعقیب کیفری متهم یا متهمان در دادگاه صالح در صورت احراز ورود خسارت و ضرر و زیان، رأساً جبران آن را بدون پرداخت هزینه دادرسی از دادگاه درخواست می نماید.

دستگاه‌های ذی ربط موظف به همکاری با دادستان در جمع‌آوری دلایل و مدارک و پیگیری موضوع می‌باشند.^{۱۴}

تبصره ۲- گزارش‌های بازرسی در ارتباط با آیین‌نامه و تصویب‌نامه و بخش‌نامه و دستورالعمل‌های صادره و شکایات اشخاص حقیقی و حقوقی غیر دولتی که حاکی از تشخیص تخلف در موارد فوق‌الذکر باشد جهت رسیدگی و صدور رأی به دیوان عدالت اداری ارسال می‌گردد. رسیدگی به این‌گونه موارد به‌طور فوق‌العاده و خارج از نوبت خواهد بود.^{۱۵}

ه) در مواردی که گزارش بازرسی متضمن اعلام تخلف اداری مدیران کل ادارات و مقامات بالاتر تا سطح وزرا و هم‌تراز آنان است که مشمول قانون رسیدگی به تخلفات اداری هستند، سازمان گزارش را برای رسیدگی به هیأت رسیدگی به تخلفات

اداری نهاد ریاست جمهوری ارسال و تا حصول نتیجه پیگیری می‌کند. در خصوص پرونده‌های مطروحه در رابطه با مقامات فوق، هیأت رسیدگی بدوی و تجدیدنظر مزبور با عضویت یک نفر از قضات منصوب رییس قوه قضاییه تشکیل می‌شود و خارج از نوبت طبق قانون رسیدگی به تخلفات اداری به موضوع رسیدگی می‌کند. رییس هیأت موظف است ضمن نظارت بر ثبت پرونده و تعیین اوقات رسیدگی، مراتب را به عضو قاضی و نماینده سازمان جهت حضور اعلام نماید.^{۱۶}

تبصره - رسیدگی به تخلفات مقامات و کارکنان قوای قضاییه و مقننه و نیروهای مسلح، شورای نگهبان و دستگاه‌های زیر نظر مقام معظم رهبری از شمول این بند مستثنی است.^{۱۷}

و) سازمان مجاز است در نظارت و بازرسی از نیروهای نظامی، انتظامی، امنیتی و شرکت‌ها و مؤسسات تابعه از نیروهای بازنشسته واجد شرایط و متخصص مراجع مذکور استفاده کند. آیین‌نامه اجرایی این بند با پیشنهاد سازمان به تصویب رییس قوه قضاییه می‌رسد.^{۱۸}

ماده ۳ - سازمان می‌تواند برای انجام بازرسی و اظهار نظر کارشناسی از وجود قضات و اشخاص صاحب صلاحیت و متخصصان در هر رشته به‌طور دائم یا موقت استفاده نماید و در سایر موارد نسبت به تأمین کادر

مورد نیاز از طریق انتقال یا مأموریت کارکنان دولت و در صورت عدم امکان از طریق استخدام اقدام نماید.

تبصره ۱ - انتقال کارمندان وزارتخانه‌ها و مؤسسات و شرکتهای دولتی به سازمان به صورت مأمور یا انتقال دائم بلامانع است.

تبصره ۲ - مقررات اداری و استخدامی سازمان توسط قوه قضاییه تهیه و پس از تصویب مجلس به مرحله اجرا در می‌آید مگر مواردی که مشمول مفاد ماده ۱۴ این قانون است.

ماده ۴ - رییس سازمان توسط رییس قوه قضاییه از میان قضات شرع و یا قضاتی که دارای رتبه ۱۰ یا ۱۱ قضایی باشند تعیین می‌شود. رییس سازمان می‌تواند یک نفر قائم‌مقام برای خود از میان قضات با صلاحیت انتخاب کند که با پیشنهاد او و تصویب رییس قوه قضاییه تعیین می‌گردد و همچنین می‌تواند به تعداد لازم معاون داشته باشد.

ماده ۵ - بازرسی توسط بازرس یا هیأت‌های بازرسی به عمل می‌آید. رییس هیأت بازرسی توسط رییس سازمان حسب مورد از بین قضات یا متخصصین و کارشناسان برجسته و مورد اعتماد انتخاب می‌گردد.^{۱۹}

تبصره ۱ - آن قسمت از گزارش بازرسین غیرقضایی که حاکی از وقوع تخلف یا جرم می‌باشد باید به تأیید بازرس قضایی برسد.^{۲۰}

تبصره ۲ - رییس هیأت بازرسی و یا بازرس در

صورتی که دارای پایه قضایی و ابلاغ خاص از رییس قوه قضاییه باشد چنانچه در ضمن بازرسی به اموری برخورد نماید که بیم تبانی یا فرار متهم و یا از بین بردن دلایل و مدارک برود می‌تواند تا پایان بازرسی برابر مقررات قانون آیین دادرسی نسبت به صدور قرار تأمین غیر از قرار بازداشت اتخاذ تصمیم نماید و چنانچه قرار بازداشت موقت را ضروری تشخیص دهد باید با پیشنهاد رییس هیأت و موافقت رییس دادگستری محل اقدام نماید. قرارهای تأمین صادره ظرف مدت ۲۰ روز از تاریخ ابلاغ قابل تجدیدنظر در دادگاه تجدیدنظر مرکز استان مربوط می‌باشد.^{۲۱}

ماده ۶ - گزارش‌های سازمان در مراجع قضایی و هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، انضباطی و انتظامی، خارج از نوبت و حداکثر ظرف مدت سه ماه مورد رسیدگی قرار می‌گیرد. چنانچه رسیدگی به پرونده‌ها بیش از مدت معین نیاز به وقت داشته باشد، مراجع مذکور باید جهات و دلایل آن را در پرونده درج و تصریح نمایند.

آرای صادره مراجع قضایی با درخواست سازمان بازرسی کل کشور و موافقت دادستان ذی‌ربط و آرای صادره هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، انضباطی و انتظامی با درخواست سازمان مذکور در مراجع ذی‌صلاح ظرف بیست روز پس از ابلاغ قابل تجدیدنظر بوده و این رسیدگی نیز خارج از نوبت خواهد بود.^{۲۲}

تبصره - هرگاه بازرس دارای پایه قضایی ضمن بازرسی در حدود مقررات قانونی، به حکمی برخورد

کند که آن را خلاف بین شرع تشخیص دهد، گزارش مستدل آن را از طریق رییس سازمان برای رییس قوه قضاییه ارسال می‌کند تا رییس قوه طبق قانون اقدام قانونی را به عمل آورد.^{۲۳}

ماده ۷- بازرس یا هیأت‌های بازرسی گزارش کار خود را مستقیماً به سازمان تسلیم خواهد نمود.

ماده ۸- کلیه مسئولان ذی‌ربط در وزارت‌خانه‌ها و ادارات و سازمان‌ها و مؤسسات اسناد و اطلاعات و مدارک مورد لزوم در تحقیقات را بدون هرگونه فوت وقت در اختیار بازرس یا بازرسان اعزامی قرار داده و همکاری لازم را مبذول دارند.

تبصره ۱- تخلف از تکلیف مندرج در این ماده در خصوص عدم همکاری در ارائه اسناد و مدارک مورد نیاز، موجب حبس از سه ماه و یک روز تا شش ماه یا انفصال موقت از خدمات دولتی و عمومی از سه ماه تا یک سال خواهد بود.^{۲۴}

تبصره ۲- اسناد سرّی دولتی از حکم این ماده مستثنی است مگر به درخواست رییس سازمان بازرسی کل کشور و موافقت رییس قوه قضاییه.^{۲۵}

ماده ۹- در اصلاحیه ۱۳۹۳/۷/۱۵ مجلس شورای اسلامی حذف گردید.

(چنانچه بازرس و یا هیأت بازرسی، در ضمن بازرسی و برای حسن انجام بازرسی و یا حسن

جریان امور در دستگاه مشمول بازرسی، تعلیق یک یا چند نفر از کارکنان را تا پایان بازرسی ضروری تشخیص دهند، باید با ذکر جهات و علل، درخواست تعلیق را از طریق سازمان به وزیر یا رییس دستگاه مربوط اطلاع دهند. وزیر یا رییس دستگاه مربوط موظف است ظرف مدت ده روز نسبت به تعلیق آن کارمند اقدام نماید و نمی‌تواند به عذر این که درخواست مدلل نیست و یا دلایل غیرکافی است، از انجام تقاضا خودداری کند.

در صورت عدم اجراء پیشنهادهای مذکور با اعلام مراتب و پس از رسیدگی و احراز استنکاف غیرموجه در دادگاه، مشمول مفاد ماده (۵۷۶) قانون مجازات اسلامی خواهد بود.

ماده ۱۰ - وزیر یا مسئول دستگاه مربوط موظف است از تاریخ دریافت گزارش هیأت بازرسی حداکثر ظرف ده روز عملیات اجرایی را جهت انجام پیشنهادهای مندرج در گزارش مزبور، شروع و مفاد جریان کار را مرتباً به اطلاع سازمان برساند. سازمان موظف است تا حصول نتیجه نهایی جریان امر را پیگیری نماید.

تبصره - در مواردی که پیشنهادهای سازمان برای جلوگیری از وقوع جرم، تکرار تخلف یا سوء جریان امور باشد و عدم اجرای آنها موجب انجام عمل غیرقانونی شود و مسئول مربوطه از انجام آن استنکاف نماید با رسیدگی و احراز در دادگاه صالح مشمول مجازات مقرر در تبصره (۱) ماده (۸) این قانون می‌باشد.^{۲۶}

ماده ۱۱ - سازمان می‌تواند در موارد زیر نیز اقدام نماید: ۲۷

الف) بهره‌گیری از توان تشکل‌های غیردولتی و مردم نهاد و اشخاص واجد شرایط در بخش‌های علمی، تخصصی، صنفی و مردمی به منظور انجام وظایف محوله.

ب) با بهره‌گیری از فناوری‌های روز و هرگونه ابزار مناسب دیگر بر عملکرد شوراها و کمیسیون‌های مالی، معاملاتی و اعتباری دستگاه‌های مشمول بازرسی و انجام مناقصات و مزایده‌ها نظارت کند.

تبصره - مسئولان ذی‌ربط موظفند زمان تشکیل جلسات مجامع و شوراهای مورد نظر را به اطلاع سازمان برسانند.

ج) رایحه گزارش‌های نظارتی هشداردهنده به هنگام به مقامات مسئول جهت پیشگیری از وقوع جرم، تخلف و سوء جریانات احتمالی.

د) اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی عمومی از طریق رسانه‌های عمومی به منظور ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، با رعایت قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴.

ماده ۱۲ - چنانچه بازرسان قانونی مؤسسات و شرکت‌های مشمول بازرسی، مسئولان سازمان حسابرسی دولتی، حفاظت و اطلاعات و حراست و نظارت و بازرسی وزارت‌خانه‌ها و دستگاه‌های مشمول بازرسی، به سوء جریانی در رسیدگی به عملکرد مالی و اداری دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت برسند که

مربوط به وظایف سازمان بازرسی است، باید مراتب را به اطلاع سازمان بازرسی کل کشور برسانند.

مستنکف به مجازات مقرر در ماده (۶۰۶) کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی «تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده» مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ محکوم خواهد شد.^{۲۸}

ماده ۱۳ - بودجه سازمان در بودجه کل کشور تحت ردیف مستقل ذیل ردیف دادگستری منظور و یک پنجم آن خارج از شمول قانون محاسبات عمومی و سایر مقررات مصرف خواهد شد.^{۲۹}

ماده ۱۴ - آیین‌نامه اجرایی این قانون توسط سازمان بازرسی کل کشور تهیه می‌شود و به تصویب رییس قوه قضاییه می‌رسد.^{۳۰}

ماده ۱۵ - قوه قضاییه، وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان امور اداری و استخدامی کشور در قسمت مربوط مأمور اجرای این قانون می‌باشد.^{۳۱}

ماده ۱۶ - از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون، (قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۰ و اصلاحیه آن مصوب ۱۳۷۵) که در تاریخ ۱۳۸۷/۴/۱۷ به تصویب کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی رسیده بود نسخ می‌شود.

پی‌نوشت

۱. اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵ توسط مجلس شورای اسلامی - کلمه «رییس» قبل از عبارت قوه قضاییه اضافه گردید.
اصل یک‌صد و هفتاد و چهارم: بر اساس حق نظارت قوه قضاییه نسبت به حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری سازمانی به نام «سازمان بازرسی کل کشور» زیر نظر رئیس قوه قضاییه تشکیل می‌گردد. حدود اختیارات و وظایف این سازمان را قانون تعیین می‌کند.
۲. الحاقی ۱۳۸۷/۴/۱۷ و ۱۳۹۳/۷/۱۵
۳. اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵ - عبارت (سازمان بازرسی همچنین می‌تواند قبل از اقدامات دستگاه‌های مذکور نیز اطلاعات لازم را جمع‌آوری کند) اضافه گردید. در عبارت «درباره مراحل قبل، حین و بعد از اقدامات دستگاه‌های مشمول ماده (۲)» کلمه «قبل» حذف گردید.
۴. اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵ - عبارت «و اختیارات» بعد از کلمه «وظایف» اضافه گردید.
۵. اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵ - واژه «و نظارت» اضافه گردید.
۶. اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵ - عبارت «و امور اداری و مالی دادگستری، سازمان‌ها و دستگاه‌های تابعه قوه قضاییه» اضافه گردید.
۷. اصلاحی مصوب ۱۳۷۵/۵/۷ - عبارت (انجام بازرسی‌های فوق‌العاده برحسب دستور شورای عالی قضایی) به عبارت (انجام بازرسی‌های فوق‌العاده حسب‌الامر مقام معظم رهبری و یا به دستور رییس قوه قضاییه و یا درخواست رییس جمهور) تغییر یافت.
۸. اصلاحی مصوب ۱۳۷۵/۵/۷ و ۱۳۸۷/۴/۱۷ - عبارت (کمیسیون اصل ۹۰ قانون اساسی مجلس شورای

اسلامی) در سال ۱۳۷۵ به عبارت (کمیسیون اصول ۸۸ و ۹۰ قانون اساسی مجلس شورای اسلامی) و مجدداً در سال ۱۳۸۷ به عبارت (کمیسیون اصل ۹۰ قانون اساسی مجلس شورای اسلامی) تغییر یافت.

۹. اصلاحی مصوب ۱۳۷۵/۵/۷ - عبارت «به نظر رئیس سازمان و شورای عالی قضایی ضروری تشخیص داده شود» به عبارت «به نظر رئیس سازمان ضروری تشخیص داده شود» تغییر یافت.

۱۰. اصلاحی مصوب ۱۳۸۷/۴/۱۷ - عبارت «وزارت امور اقتصادی و دارایی» حذف و عبارت «وزیر ذی ربط» جایگزین گردید.

۱۱. اصلاحی مصوب ۱۳۸۷/۴/۱۷ - عبارت «اصول هشتاد و هشت و نود» به «اصل نود (۹۰)» تغییر یافت.

۱۲. اصلاحی مصوب ۱۳۷۵/۵/۷ - کل بند (ج) در سال ۱۳۷۵ اصلاح گردید.

۱۳. الحاقی ۱۳۷۵/۵/۷ - بند (د) در سال ۱۳۷۵ به ذیل ماده ۲ الحاق گردید و در سال ۱۳۸۷ و ۱۳۹۳ اصلاح گردید.

۱۴. الحاقی ۱۳۸۷/۴/۱۷ و ۱۳۹۳/۷/۱۵

۱۵. اصلاحی ۱۳۷۵/۵/۷ - تبصره ذیل ماده ۲ در سال ۷۵ اصلاح و در سال ۸۷ و ۹۳ نامش به تبصره (۲) تغییر یافت.

۱۶. الحاقی ۱۳۸۷/۴/۱۷ و ۱۳۹۳/۷/۱۵

۱۷. الحاقی ۱۳۸۷/۴/۱۷ و اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵ - عبارت «از شمول این ماده مستثنی است» به «از شمول این بند مستثنی است» در سال ۱۳۹۳ تغییر یافت.

۱۸. الحاقی ۱۳۹۳/۷/۱۵ - بند «و» در سال ۱۳۹۳ به ذیل ماده ۲ قانون سازمان اضافه گردید.

۱۹. اصلاحی ۱۳۷۵/۵/۷

۲۰. الحاقی ۱۳۷۵/۵/۷

۲۱. الحاقی ۱۳۷۵/۵/۷

۲۲. اصلاحی ۱۳۷۵/۵/۷ و ۱۳۸۷/۴/۱۷ و ۱۳۹۳/۷/۱۵

۲۳. الحاقی ۱۳۷۵/۵/۷ و اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵

۲۴. اصلاحی ۱۳۸۷/۴/۱۷ و ۱۳۹۳/۷/۱۵

۲۵. اصلاحی ۱۳۷۵/۵/۷ - عبارت «مگر به دستور صریح شورای عالی قضایی» به «مگر به درخواست رییس سازمان بازرسی کل کشور و موافقت رییس قوه قضاییه» تغییر یافت.

۲۶. الحاقی ۱۳۹۳/۷/۱۵

۲۷. اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵

۲۸. الحاقی ۱۳۷۵/۵/۷ و اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵

ماده ۶۰۶ - هر یک از رؤسا یا مدیران یا مسئولین سازمانها و مؤسسات مذکور در ماده (۵۹۸) که از وقوع جرم ارتشاء یا اختلاس یا تصرف غیرقانونی یا کلاهبرداری یا جرایم موضوع مواد (۵۹۹) و (۶۰۳) در سازمان یا مؤسسات تحت اداره یا نظارت خود مطلع شده و مراتب را حسب مورد به مراجع صلاحیتدار قضائی یا اداری اعلام ننماید علاوه بر حبس از شش ماه تا دو سال به انفصال موقت از شش ماه تا دو سال محکوم خواهد شد.

۲۹. اصلاحی ۱۳۷۵/۵/۷

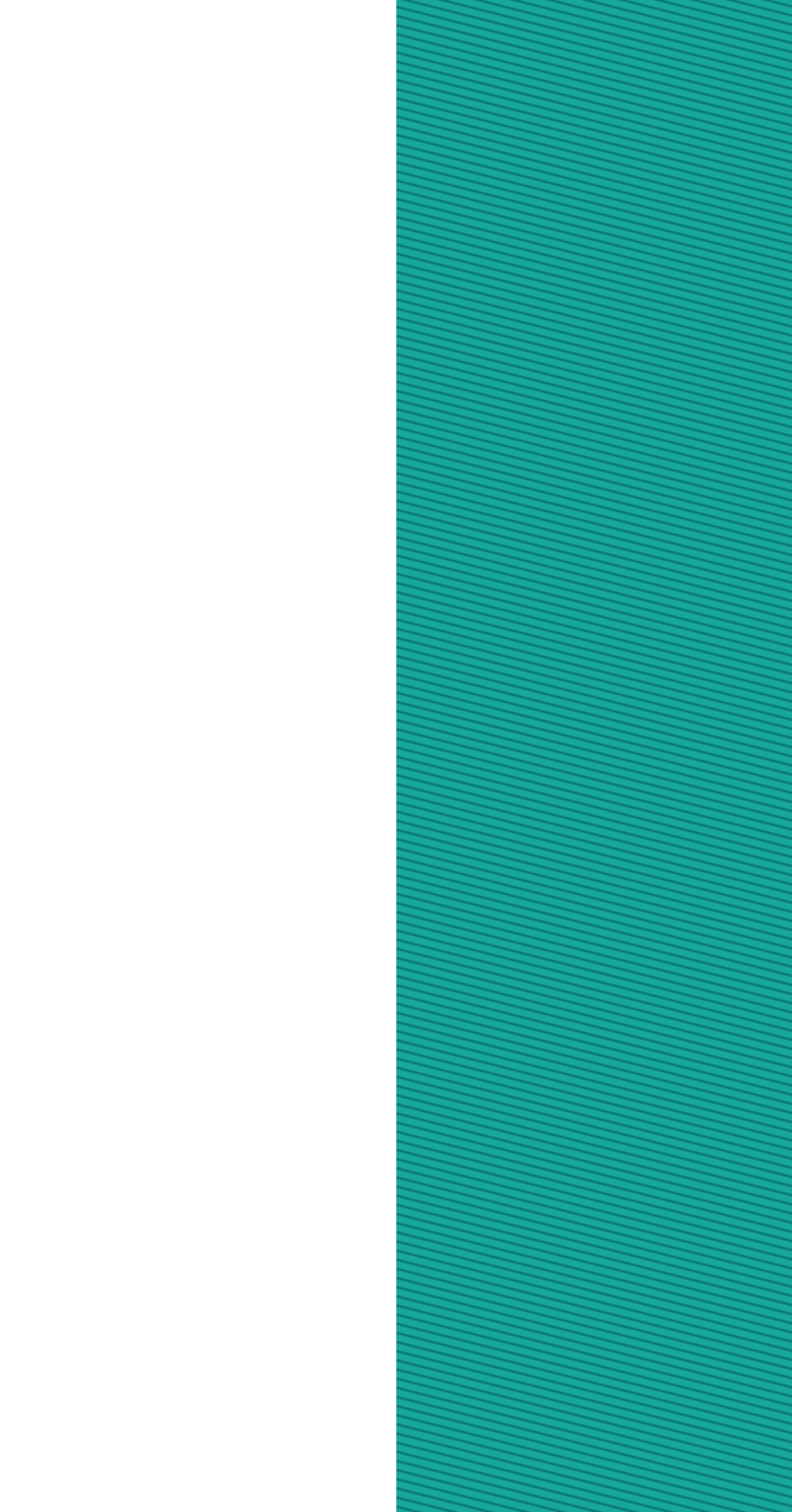
۳۰. اصلاحی ۱۳۹۳/۷/۱۵

۳۱. اصلاحی ۱۳۷۵/۵/۷

آيين نامه اجرائي

مصوب ۱۳۹۸/۳/۳۱

قانون تشکيل سازمان بازرسي کل کشور مصوب ۱۳۹۳/۰۷/۱۵

آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۸/۰۳/۲۱

در اجرای ماده ۱۴ قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، مصوب ۱۳۹۳/۷/۱۵ و بنا به پیشنهاد سازمان بازرسی کل کشور، آیین‌نامه اجرایی این قانون به شرح مواد آتی است.

فصل اول - کلیات

ماده ۱ - اصطلاحات مذکور در این آیین‌نامه در معانی زیر به کار می‌رود:

الف - قانون: قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب سال ۱۳۶۰ و با آخرین اصلاحات و الحاقات بعدی؛

ب - آیین‌نامه: آیین‌نامه اجرایی قانون؛

- پ - سازمان: سازمان بازرسی کل کشور؛
- ت - دستگاه: وزارتخانه و سایر اشخاص حقوقی
مذکور در ماده ۲ قانون؛
- ث - نظارت و بازرسی برنامه‌ای: نظارت و بازرسی مستمر بر اساس برنامه‌های مدون و منظم سالانه با تعیین قلمرو موضوعی، محیطی و زمانی؛
- ج - نظارت و بازرسی فوق‌العاده: نظارت و بازرسی خارج از برنامه، حسب دستور یا درخواست مقامات مذکور در بند «ب» ماده (۲) قانون در حدود موضوع؛
- چ - نظارت و بازرسی موردی: بررسی شکایات و اطلاعات مقرون به دلیل دایر بر وقوع جرم یا تخلف یا سوءجریان در حدود صلاحیت سازمان؛
- ح - بازرس قضایی: بازرس دارای پایه قضایی است که با پیشنهاد رییس سازمان و صدور ابلاغ خاص رییس قوه قضاییه از اختیارات مقرر در تبصره (۲) ماده (۵) قانون برخوردار می‌شود؛
- خ - قانون آیین دادرسی کیفری: قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ و اصلاحات و الحاقات بعدی.

ماده ۲ - نظارت و بازرسی به یکی از صورت‌های

زیر انجام می‌شود:

الف - برنامه‌ای؛

ب - فوق‌العاده؛

ج - موردی.

ماده ۳ - اولویتهای نظارت و بازرسی برنامه‌ای متناسب با منابع سازمان مانند نیروی انسانی، امکانات، اعتبارات، شرایط و مقتضیات زمانی خواهد بود که با توجه به موارد زیر تعیین می‌گردد:

الف - فرامین مقام معظم رهبری؛

ب - سند چشم‌انداز و سیاست‌های کلی نظام؛

پ - قانون برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور و سایر قوانین و مقررات مربوط؛
ت - برنامه‌های راهبردی سازمان مصوب رییس قوه قضاییه؛

ث - مشکلات و انتظارات مردم و نیازهای عمومی در چارچوب قوانین و مقررات.

ماده ۴ - برنامه نظارت و بازرسی، قبل از پایان هر سال برای سال بعد، با رعایت اولویتهای تهیه و تدوین و به استحضار رییس قوه قضاییه می‌رسد. در تدوین برنامه و انجام نظارت و بازرسی‌های برنامه‌ای، نکات زیر باید مورد توجه قرار گیرد:

الف - عملکرد دستگاه از حیث حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین، شامل تناسب ساختار با مأموریت و وظایف دستگاه، انجام برنامه‌ها، طرح‌ها و درجه رشد و ارتقاء و نیل به اهداف تعیین شده در سیاست‌ها و برنامه‌های مصوب، شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها و مفاسد اداری و مالی؛
ب - نحوه عملکرد و رفتار مسئولان از حیث اصول

مدیریت، استفاده از منابع، ایجاد تحول و به‌کارگیری فن‌آوری‌های نوین در جهت تسریع و تسهیل در امور و نیز صحت عمل، حسن شهرت، انضباط، مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی، رعایت حقوق مردم، اخلاق حرفه‌ای و شؤن اسلامی؛

پ - اوضاع عمومی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اعم از آن‌که مربوط به تمام یا بخشی از کشور باشد، از قبیل پیشرفت اجرای برنامه‌های توسعه‌بخشی، استانی و ویژه، رشد اقتصاد ملی، اقتصاد مقاومتی، سرمایه‌گذاری، رقابت‌پذیری، اشتغال‌زایی، تراز تجاری، فاصله دهک‌های اجتماعی، فرهنگ گردشگری، آموزش و تربیت، بهداشت، سلامت و رفاه اجتماعی، امنیت اجتماعی، امور انتظامی، حقوق شهروندی و حفظ و حراست از منابع طبیعی و محیط‌زیست در حدود وظایف و مأموریت‌های دستگاه.

تبصره ۱ - نظارت و بازرسی سازمان تنها در محدوده وظایف و اختیارات ذکرشده در ماده (۲) قانون انجام می‌گیرد.

تبصره ۲ - در مأموریت‌های نظارت و بازرسی فوق‌العاده و موردی نیز متناسب با موضوع ویژگی‌های بندهای «الف» تا «پ» باید رعایت گردد.

ماده ۵ - نظارت و بازرسی، حسب مورد توسط بازرس یا هیأت بازرسی صورت می‌گیرد. بازرس یا اعضاء هیأت بازرسی از بین اشخاص واجد صلاحیت، توسط رییس سازمان و یا مقامات مجاز از طرف وی

تعیین می‌شوند. رییس هیأت بازرسی با اولویت از بین دارندگان پایه قضایی و در صورت نبود ایشان از بین متخصصین و کارشناسان باتجربه و مورد اعتماد تعیین خواهد شد.

ماده ۶- سازمان می‌تواند در مرکز، به تعداد لازم معاونت و بازرسی امور داشته باشد و در خارج از مرکز نیز در صورت اقتضاء، منطقه و در مراکز استان‌ها، بازرسی کل و در شهرستان‌ها، نمایندگی به تشخیص رییس سازمان ایجاد نماید. در امور تخصصی، هماهنگی، نظارت و هدایت استان‌ها بر عهده معاونان سازمان می‌باشد.

فصل دوم - نظارت و بازرسی

ماده ۷- انجام هرگونه نظارت و بازرسی، مستلزم صدور حکم مأموریت از سوی رییس سازمان یا مقام مجاز از طرف ایشان خواهد بود. بازرس کل استان، در حوزه مأموریت خود می‌تواند در مورد برنامه‌های مصوّب و موردی، نسبت به صدور احکام مأموریت نظارت و بازرسی، اقدام نماید.

تبصره ۱- در احکام مأموریت، موضوع بازرسی و مدت آن و نیز قلمرو محیطی و محدوده زمانی بازرسی باید به‌طور صریح مشخص باشد.

تبصره ۲- بازرسی از استانداری، دیوان محاسبات استان، اداره کل اطلاعات، واحدهای نظامی و

انتظامی استان، با هماهنگی معاون ذی‌ربط و همکاری نیروهای آن معاونت، توسط بازرسی کل استان و با حکم رییس یا معاون سازمان انجام خواهد شد.

تبصره ۳ - نظارت و بازرسی برنامه‌ای، فوق‌العاده و موردی از دستگاه می‌تواند به شکل خوداظهاری صورت گیرد. در این روش، هیأت بازرسی یا بازرس تعیین‌شده سؤالات متناسب با موضوع را طرح و اطلاعات، اسناد و مدارک موردنظر را مطالبه نموده و از طریق راستی‌آزمایی توسط بازرسان مزبور بررسی و گزارش بازرسی تهیه و به مبادی ذی‌ربط ارسال می‌شود.

تبصره ۴ - بازرسی از امور اداری و مالی مراجع قضایی و سازمان‌ها و دستگاه‌های تابعه قوه قضاییه با اجازه و موافقت ریاست قوه قضاییه انجام می‌گیرد.

ماده ۸ - سازمان با تبیین موضوع و حدود مأموریت و تعلیمات لازم، بازرس یا هیأت بازرسی را به دستگاه بازرسی شونده اعزام می‌کند. تقسیم کار بین اعضاء هیأت بازرسی به عهده رییس هیأت بوده و هر یک از اعضاء نتیجه کار خود را به‌طور مکتوب به وی ارائه داده تا گزارش نهایی تهیه گردد.

ماده ۹ - بازرس یا هیأت بازرسی اعزامی مکلف است پس از ورود به حوزه مأموریت، مراتب را به

سازمان اطلاع داده و بعد از انجام مأموریت نیز گزارش جامع آن را تهیه و تسلیم نماید. رییس هیأت بازرسی نیز باید ارزیابی خود را نسبت به عملکرد و فعالیت هر یک از اعضاء هیأت بازرسی به بازرس کل مربوط به صورت مکتوب اعلام دارد.

تبصره: بازرس کل موظف است در انجام مأموریت‌های نظارت و بازرسی تحت تصدی خود و تهیه گزارش بازرسی، نظارت کامل داشته و به‌طور مرتب بازرسان را در انجام فعالیت‌های مذکور راهنمایی و ارشاد نماید.

ماده ۱۰- در بازرسی برنامه‌ای و همچنین در مواردی که برای بررسی اوضاع کلی یک منطقه هیأت بازرسی اعزام می‌گردد، هیأت موظف است پس از استقرار در محل به نحو مقتضی، ورود و آمادگی خود را برای دریافت اطلاعات، شکایات و جمع‌آوری اطلاعات در حدود صلاحیت سازمان، با تعیین نشانی محل استقرار خود اعلام دارد.

ماده ۱۱- سازمان می‌تواند به شکایات و اطلاعات اشخاص، در خصوص سوءجریان اداری و مالی و نقض قوانین و مقررات دستگاه‌های موضوع بند «الف» ماده (۲) قانون و کارکنان آن‌ها رسیدگی نماید.

ماده ۱۲- شکایت باید متضمن هویت، نشانی، شماره ملی و کد پستی و در صورت امکان نشانی پست الکترونیکی و شماره همراه شاکی و مقرون به دلایل و

با امضاء وی باشد و در صورت امکان مستندات مربوط پیوست گردد. در صورتی که شکایت شفاهی اظهار شود، در صورت مجلس درج و به امضاء شاکی می‌رسد.

تبصره ۱ - در مورد اشخاص حقوقی شکایت باید متضمن هویت شخص حقوقی، کد پستی، شناسه ملی و در صورت امکان نشانی پست الکترونیکی باشد.

تبصره ۲ - شکایات اشخاص می‌تواند از طریق پست و یا وسایل الکترونیکی و مخابراتی صورت گیرد. در این صورت احراز هویت شاکی ضروری است.

ماده ۱۳ - نتیجه بازرسی به نحو مقتضی به شاکی اطلاع داده می‌شود و چنانچه بررسی موضوع خارج از وظیفه سازمان باشد، شاکی هدایت و شکواییه بایگانی می‌گردد. با تقاضای شاکی، ضامنه شکواییه با اخذ رسید به وی مسترد خواهد شد.

ماده ۱۴ - اطلاعات اشخاص به نحو کتبی یا شفاهی و از طریق پست، تلفن، پایگاه اطلاع‌رسانی و رسانه‌ها یا از طرق دیگر قابل دریافت می‌باشد و به اطلاعاتی که هویت اعلام‌کننده معلوم نباشد، ترتیب اثر داده نمی‌شود. مگر این که به‌طور مدلل حاوی مسأله مهمی باشد و سازمان بازرسی آن را لازم تشخیص دهد.

ماده ۱۵ - به‌منظور استفاده از ظرفیت دستگاه‌های اداری کشور و ارتقای کیفی گزارش‌ها، سازمان می‌تواند با توافق مسئولان دستگاه‌ها و بهره‌مندی

از کارشناسان و متخصصان و امکانات آنها، اقدام به نظارت و بازرسی نماید. رییس هیأت بازرسی باید از میان بازرسان و کارشناسان سازمان انتخاب و اعضای هیأت بازرسی، تحت تعلیم و هدایت وی انجام وظیفه نمایند. گزارش بازرسی با رعایت ضوابط، به مبادی ذی ربط ارسال خواهد شد.

ماده ۱۶ - سازمان می تواند در انجام نظارت و بازرسی با بهره گیری از فن آوری های نوین و برقراری ارتباط الکترونیکی با دستگاه، اطلاعات لازم را از سامانه آن دریافت و سپس با رعایت اصول و قواعد علمی، آنها را تجزیه و تحلیل نموده و گزارش خود را همراه با استنتاج و ارائه پیشنهادهای مناسب برای مراجع مربوط ارسال دارد. مسئولان ذی ربط دستگاه مکلف اند زمینه ایجاد ارتباط بر خط با سامانه ها و پایگاه های اطلاعاتی خود را برای سازمان فراهم آورند.

ماده ۱۷ - در اجرای بند «ب» ماده (۱۱) قانون و با توجه به تبصره ماده (۱) قانون، مبنی بر اعمال نظارت سازمان در مراحل حین و بعد از اقدامات دستگاه و نیز جمع آوری اطلاعات لازم قبل از فعالیت آنها، سازمان می تواند اقدامات زیر را انجام دهد:

الف - فهرست جامعی از مجامع، شوراهای و نیز کمیسیون های مالی، معاملاتی و اعتباری دستگاه تهیه و به طور مستمر آنها را به روز نماید.

مراجع مذکور موظفند زمان تشکیل جلسات مجامع، شوراها، کمیسیون‌های مالی، معاملاتی و اعتباری دستگاه را با کلیه تغییرات بعدی به‌طور مستمر به اطلاع سازمان برسانند. به‌گونه‌ای که سازمان در هر مورد پانزده روز قبل از تشکیل جلسه از موضوع مطلع شده باشد.

ب - با بهره‌گیری از پایگاه اطلاع‌رسانی سازمان برنامه و بودجه، دستگاه، مجامع، شوراها و کمیسیون‌های مذکور در بند «الف» این ماده، بانک اطلاعات مربوط به مزایده‌ها، مناقصه‌ها، قراردادها، معاملات و اعتبارات دستگاه‌های فوق‌الذکر را ایجاد و به‌طور مستمر از به‌روز بودن آن اطمینان حاصل کند و با تجزیه و تحلیل مناسب قراردادها و معاملات مذکور اعم از مواردی که در آنها رعایت تشریفات یا ترک تشریفات صورت گرفته و یا معاملات خاص از محل اعتبارات و وجوه در اختیار بالاترین مقام دستگاه مذکور، بر آنها نظارت نماید.

ماده ۱۸ - جهات رد بازرس همان جهات رد دادرس مقرر در قانون آیین دادرسی کیفری است. در مورد کارشناسی مطابق مقررات مربوط عمل می‌شود.

تبصره ۱ - چنانچه بازرس موارد مذکور در این ماده را از رییس سازمان یا مقام مأذون از طرف وی پنهان و مبادرت به بازرسی نماید، تخلف محسوب و حسب مورد مراتب به مراجع اداری و انتظامی اعلام می‌گردد. در این صورت، رییس سازمان در

مورد تأیید گزارش این بازرس یا تجدید یا ابطال آن
تصمیم مقتضی اتخاذ خواهد کرد.

تبصره ۲ - مدیر یا مسئول دستگاه مورد بازرسی
نیز در موارد فوق در صورت اطلاع مراتب را به
سازمان اعلام می‌نماید.

ماده ۱۹ - بازرس یا هیأت بازرسی موظف است
قبل از شروع بازرسی، اقدامات ذیل را به‌جا آورد:
الف - کسب آگاهی‌های لازم نسبت به مورد بازرسی
و شناخت موضوع مأموریت؛

ب - توجه کامل به اهدافی که از اجرای مأموریت
محواله مورد نظر است و بررسی طرق نیل به این
اهداف و انتخاب روش‌های مناسب و مقتضی؛

پ - تدارک طرح بازرسی نظیر تهیه بازبین (چک‌لیست)،
رجوع به سوابق و گزارش‌های موجود در سازمان، مطالعه
مقررات حاکم بر دستگاه یا موضوع بازرسی، شناسایی و
تعیین منابع موثق برای جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز،
آشنایی با محیط مورد بازرسی و خصوصیات اقلیمی و
اجتماعی آن، کسب اطلاعات اجمالی از وجود برنامه‌ها و
طرح‌های اجرایی مرتبط با موضوع مأموریت.

ماده ۲۰ - بازرس یا هیأت بازرسی می‌تواند اطلاعات
مورد نیاز را با رعایت قوانین جاری کشور به نحو مقتضی،
از جمله با استفاده از روش‌های زیر جمع‌آوری نماید:

الف - مشاهدات؛

ب - کسب اطلاع از شهود و مطلعان؛

پ - مطالعه سوابق و پرونده‌های موجود و تهیه مدارک لازم از آن‌ها؛

ت - کسب نظر کارشناسی؛

ث - استعلام از مسئولان و کارکنان دستگاه مورد بازرسی؛

ج - بررسی سامانه‌ها و بانک‌های اطلاعاتی دستگاه مورد بازرسی.

ماده ۲۱ - بازرس یا هیأت بازرسی موظف است در چارچوب مأموریت مصوب با دقت نظر، وضعیت واحدهای مورد بازرسی را ملاحظه و یافته‌های خود را ثبت و مستندات را تنظیم و نتیجه را در گزارش منعکس نماید.

ماده ۲۲ - بازرس با احراز هویت و مشخصات شهود و مطلعان، موضوع شهادت و اطلاع و نیز زمان و مکان استماع آن را در صورت مجلس قید کرده به امضاء آنان می‌رساند. در صورت عدم تمایل ایشان به امضاء یا درج هویت در صورت مجلس، بازرس مراتب را گواهی و آن را امضاء می‌نماید.

تبصره - افشاء اطلاعات مربوط به مشخصات شهود و مطلعان و محل سکونت یا اشتغال آن‌ها ممنوع است؛ مگر به درخواست مرجع قضایی و اعلام مراتب به آن مرجع.

ماده ۲۳ - اخذ مدارک و اسناد، تهیه رونوشت یا تصویر از آن‌ها همچنین دریافت حامل‌های داده از قبیل دیسکت‌ها یا لوح‌های فشرده یا کارت‌های حافظه، دسترسی به سیستم‌ها و سامانه‌های رایانه‌ای

حاوی اطلاعات و داده‌های دستگاه مورد بازرسی توسط بازرس یا هیأت بازرسی باید مرتبط با موضوع مأموریت و قابل استفاده در تهیه گزارش باشد.

ماده ۲۴ - اسناد و مدارک و دفاتر مورد لزوم برای انجام امر بازرسی با طبقه‌بندی محرمانه و خیلی محرمانه، توسط بازرس یا هیأت بازرسی در محل مأموریت ملاحظه و مطالعه و در صورت نیاز صورت مجلس و یا تصویربرداری می‌شود.

ماده ۲۵ - از اسناد سرّی پس از رعایت تبصره (۲) ماده (۸) قانون، به طریق دست‌نویس رونوشت تهیه می‌گردد؛ مگر آن که بنا به درخواست رییس سازمان، تهیه تصویر آن ضروری باشد.

ماده ۲۶ - طبقه‌بندی گزارش‌های سازمان تابع طبقه‌بندی بالاترین اسنادی است که در آن گزارش به آن‌ها استناد می‌شود و چنانچه نظر بر ارتقای طبقه‌بندی باشد با کسب نظر تأییدکننده نهایی گزارش یا رییس سازمان اقدام خواهد شد.

ماده ۲۷ - در صورت نیاز به طبقه‌بندی گزارش‌های سازمان که فاقد هرگونه اسناد دارای طبقه‌بندی می‌باشد با تشخیص تأییدکننده نهایی گزارش، طبقه‌بندی می‌شود و چنانچه نظر بر سرّی شناخته شدن آن باشد باید موافقت رییس سازمان یا مقام مأذون از طرف وی جلب گردد.

ماده ۲۸ - دسترسی به حساب‌های اشخاصی که در مظان اتهام جرایم مالی - اقتصادی نظیر رشوه، اختلاس، کلاهبرداری، تبانی و تدلیس در معاملات، تحصیل مال نامشروع و اخذ پورسانت می‌باشند که به نحوی مرتبط با دستگاه است، توسط بازرس قضایی سازمان با موافقت رییس سازمان یا مقام مأذون از طرف او امکان‌پذیر است. مسئولان بانک‌ها، مؤسسات مالی و اعتباری و صندوق‌ها، اعم از دولتی و غیردولتی موظف به اجرای دستور بازرس قضایی خواهند بود.

ماده ۲۹ - سازمان می‌تواند اطلاعات و مدارک لازم را برای اعمال نظارت و بازرسی مطالبه کند و همچنین از اماکنی که در آن‌ها فعالیت‌هایی با حیطة طبقه‌بندی صورت می‌گیرد، نظارت و بازرسی نماید. مسئولان ذی‌ربط دستگاه مکلفند به مکاتبات، استعلامات شفاهی و کتبی و مطالبه حامل‌های داده از قبیل لوح‌های فشرده یا کارت‌های حافظه و فایل‌های الکترونیکی حسب درخواست، با فوریت پاسخ دهند و نمی‌توانند به عذر این‌که درخواست خارج از اختیارات بازرسی است یا به بهانه عدم صدور دستور مقام مافوق و یا لزوم هماهنگی با او از همکاری خودداری نمایند.

تبصره ۱ - نظارت و بازرسی از فعالیت‌هایی که دارای طبقه‌بندی سرّی است، با پیشنهاد رییس سازمان و

موافقت رییس قوه قضاییه صورت می‌گیرد.

تبصره ۲ - تخلف از مقررات این ماده، به درخواست سازمان موجب پیگرد قانونی است.

ماده ۳۰ - افشای اطلاعات به‌دست‌آمده یا هویت اشخاص و ارائه هرگونه اسناد، مدارک و اخبار از محتوای پرونده‌ها در تمامی مراحل بازرسی توسط بازرس یا بازرسان و سایر کارکنان، جز به مسئولان مربوط در سازمان ممنوع بوده و با مرتکب برخورد قانونی صورت خواهد گرفت.

ماده ۳۱ - بازرس یا هیأت بازرسی می‌تواند حسب مورد از کارشناسان سازمان و یا خارج از سازمان اعم از کارشناسان دستگاه‌های اداری کشور، رسمی و غیررسمی که دارای صفات امانت و صداقت بوده و از حسن شهرت نیز برخوردار باشند استفاده نماید.

ماده ۳۲ - هرگاه برای روشن شدن موضوع و رفع ابهام یا در جهت تکمیل اطلاعات، نیاز به اخذ توضیح از مسئولان و کارکنان دستگاه باشد، آنان موظفند به سؤالات کتبی یا شفاهی بازرس پاسخ داده و اظهارات آنان صورت‌مجلس خواهد شد و همچنین در صورت نیاز می‌توان اشخاص مزبور و سایر افراد مرتبط با موضوع را جهت اخذ توضیح به سازمان دعوت نمود. تبصره - اخذ توضیح الزاماً مقدمه‌ای برای تفهیم اتهام و اخذ دفاع تلقی نمی‌شود.

ماده ۳۳ - هرگاه در فرآیند انجام نظارت و بازرسی دلایل و مدارکی به دست آید که فرد یا افرادی را در مظان ارتکاب جرم و یا تخلف قرار دهد، موضوع، با ذکر دلایل و مدارک توسط بازرس قضایی به فرد یا افراد مذکور تفهیم و دفاعیات آنان به نحو حضوری اخذ می‌شود و در صورتی که اخذ دفاعیات به نحو حضوری امکان‌پذیر نباشد به صورت مکاتبه‌ای به شرح زیر اقدام می‌شود:

الف - در استماع و اخذ دفاعیات، لازم است مشخصات کامل فرد و مسئولیت‌های قبلی و فعلی و نشانی محل اقامت وی مشخص گردد؛ سپس موضوع و دلایل اتهام یا سوء جریان و به‌طور کلی مسائل مرتبط با هر یک از آن‌ها از قبیل ورود خسارت به اموال و میزان آن تفهیم و از فرد خواسته شود پاسخ‌های خود را بنویسد؛ در صورتی که نخواهد اظهاراتش را مکتوب نماید، بازرس پاسخ او را در صورت جلسه درج و به امضاء او رسانده، خود نیز آن را امضاء می‌کند و چنانچه از امضاء صورت جلسه و یا دادن پاسخ امتناع کند، بازرس مراتب را گواهی خواهد نمود؛

ب - بازرس در جریان اخذ دفاع می‌تواند پرسش‌های مرتبط و مؤثر را طرح نماید؛

پ - در اخذ دفاعیات به طریق مکاتبه‌ای، موضوع با ذکر دلایل آن به صورت مکتوب تهیه و با تعیین مهلت مناسب با رعایت طبقه‌بندی اسناد، به صورت

مستقیم برای فرد مورد نظر ارسال می‌گردد؛
 ت - چنانچه فرد برای تدارک دفاع استمهال نماید،
 بازرس با تعیین مهلت مناسب مراتب را صورت جلسه
 می‌کند؛

ث - در صورت استنکاف فرد از دادن پاسخ به بازرس
 و یا عدم وصول پاسخ کتبی در مهلت تعیین شده و
 یا عدم گواهی و امضاء ذیل پاسخها، مراتب توسط
 بازرس گواهی و در گزارش منعکس می‌شود.

تبصره ۱ - در صورتی که اخذ و استماع دفاعیات
 موجب بیم تبانی، مواضعه یا امحاء دلایل و
 مدارک و یا اختلال در امور گردد، حسب مورد
 با پیشنهاد معاون مربوط یا بازرس کل استان به
 تشخیص بازرس قضایی به‌طور موقت اقدامات
 فوق متوقف می‌شود و گزارش مربوط به مراجع
 ذیصلاح منعکس می‌گردد.

تبصره ۲ - در اخذ و استماع دفاعیات و جمع‌آوری
 اطلاعات، رعایت شؤون افراد و نیز کلیه مقررات
 مربوط و اصول اخلاقی و حرفه‌ای سازمان الزامی
 است و طرح سؤالات تلقینی و نیز اکراه و اجبار و
 اغفال افراد ممنوع است و در صورتی که دفاعیات
 وارد نباشد، بازرس باید نسبت به دلایل و جهات
 رد آن در گزارش مستدلاً اظهار نظر نماید.

تبصره ۳ - چنانچه درج توضیحات و دفاعیات در
 گزارش سازمان لازم باشد، باید عین مطالب یا
 مفاد آن با رعایت امانت‌داری منعکس شود.

ماده ۳۴ - در صورتی که دفاعیات یا توضیحات فرد، بررسی‌های بیشتری را اقتضاء نماید، مانند تحقیق از شهود، ملاحظه اسناد و مدارک و کسب نظر کارشناس، بازرس اقدام لازم را مطابق مواد قبل به عمل خواهد آورد.

ماده ۳۵ - بازرس قضایی، در صورت وجود دلایل کافی بر توجه اتهام به متهم با رعایت مقررات قانون آیین دادرسی کیفری ابتدا عنوان اتهام را تفهیم خواهد نمود و سپس قرار تأمین مقتضی صادر می‌کند. اعتراض به قرار صادرشده تابع مقررات آیین دادرسی کیفری خواهد بود.

ماده ۳۶ - بازرس قضایی فقط تا پایان مدت بازرسی مندرج در حکم مأموریت مجاز به صدور قرار تأمین می‌باشد و موظف است تصمیم خود در این خصوص را با رعایت سلسله‌مراتب به اطلاع سازمان برساند.

ماده ۳۷ - در صورت فراهم شدن موجبات تخفیف یا تشدید تأمین یا رفع اتهام از متهم، بازرس قضایی مطابق قانون آیین دادرسی کیفری اقدام می‌نماید.

ماده ۳۸ - بازرس در اجرای مأموریت خود، از هرگونه پیش‌داوری و القاء نظر ممنوع است، استنتاج و اظهارنظر بازرس منوط به اتمام بازرسی است.

ماده ۳۹ - هرگاه بازرس یا هیأت بازرسی، ضمن انجام مأموریت با موضوعاتی برخورد کند که واجد اهمیت و یا حاکی از سوءجریان و یا وقوع جرم در دستگاه مورد بازرسی است و رسیدگی به آن خارج از مأموریت او باشد، موضوع را با رعایت سلسله‌مراتب به سازمان اعلام و کسب تکلیف می‌نماید.

ماده ۴۰ - عملکرد و رفتار بازرسان در محیط بازرسی، باید مبتنی بر اخلاق حرفه‌ای و در چارچوب قانون باشد و نباید در امور خصوصی کارکنان مداخله نمایند.

ماده ۴۱ - اعمال نظارت و بازرسی، تحقیقات، کسب اطلاعات و تهیه مدارک و اسناد باید به‌گونه‌ای باشد که در روند امور جاری دستگاه بازرسی شونده ایجاد وقفه یا خلل ننماید و انگیزه اقدام و فعالیت را از مدیران سلب نکند.

تبصره - منظور از ایجاد وقفه و خلل، اقداماتی است که موجب تعطیلی یا کند شدن امور جاری دستگاه مورد بازرسی گردد یا فعالیت‌های آن را دچار اشکال نماید. تشخیص حسن اجرای این ماده با سازمان می‌باشد.

ماده ۴۲ - مدیران نظارت و بازرسی موظفند با کسب اطلاعات لازم و به‌هنگام از دستگاه، به‌منظور پیشگیری از بحران اجتماعی، سوء جریانات مهم، وقوع

جرم و نقض قوانین، با اطلاع سازمان و بدون رعایت تشریفات مربوط به تهیه گزارش‌های بازرسی، سریعاً هشدار لازم را برای اتخاذ تصمیم مناسب به دستگاه بدهند. گزارش تکمیلی در صورت لزوم پس از طی مراحل مربوط، به مبادی ذی‌ربط ارسال خواهد شد. همچنین سازمان می‌تواند در صورت لزوم علل بروز وقایع مهم مملکتی را به طرق مقتضی بررسی کرده و مراتب را به رییس قوه قضاییه و مقامات مسئول گزارش نماید.

فصل سوم - تهیه گزارش و پیگیری آن

ماده ۴۳ - تنظیم گزارش بازرسی از حیث شکلی، به ترتیب زیر است:

الف - صفحه عنوان: عنوان گزارش، تاریخ تنظیم گزارش، نام بازرس یا بازرسان یا تهیه‌کنندگان گزارش؛

ب - فهرست مطالب؛

پ - مقدمه: خلاصه‌ای از موضوع که خواننده گزارش را برای مطالعه و پذیرش مطالب گزارش آماده می‌کند؛

ت - متن یا قسمت اصلی گزارش: بخش اصلی که متضمن معرفی و بیان محتوا و موضوعی است که بازرسی برای آن انجام شده و نتایج حاصل از بررسی‌ها را نشان می‌دهد، شامل:

۱ - تعریف موضوع و تشریح اهمیت و اهداف بازرسی؛

۲ - قلمرو مکانی و زمانی بازرسی؛

۳ - روش و چگونگی جمع‌آوری اطلاعات، تجزیه و

تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده؛

۴ - استنتاج و ارایه نظرها؛

۵ - پیشنهادها؛

ث - مستندات و مدارک مربوط.

تبصره - در تحریر گزارش باید از عبارات صریح،

کوتاه، ساده با رعایت قواعد آیین نگارش و دستور

زبان استفاده شود و از به‌کارگیری عبارات یا کلمات

غیرمتعارف، مبالغه‌آمیز، احساسی و عاطفی، وصفی،

تکراری و نامأنوس خودداری گردد.

ماده ۴۴ - طرح گزارش با استفاده از ماحصل

بررسی‌ها، اطلاعات و دلایل جمع‌آوری شده در جریان

بازرسی، تهیه و با ایجاد ارتباط منطقی بین مطالب،

به تحریر متن گزارش به‌صورت مستند و مستدل

اقدام می‌گردد. در تدوین گزارش بازرسی نکات زیر

باید رعایت شود:

الف - تنظیم مطالب و نتیجه تحقیقات و اطلاعات

به‌دست‌آمده و طبقه‌بندی آن‌ها بر مبنای درجه اهمیت

دلایل و مستندات و تعیین جایگاه آن‌ها در گزارش؛

ب - تجزیه و تحلیل عملکرد دستگاه یا موضوع مورد

بازرسی؛

پ - ارزیابی وضعیت موجود با لحاظ قوانین و مقررات

مربوط و اهداف دستگاه مورد بازرسی و موضوع بازرسی؛

ت - اعلام نظر نسبت به حسن جریان امور و اجرای

صحیح قوانین و یا تعیین موارد اختلاف بین آنچه انجام گرفته و آنچه باید انجام می‌گرفت و بیان اشکالات، معایب، نقایص، وقوع تخلف و جرم؛
ث - درج گزیده دفاعیات متهم یا متخلف و نظریات مسئول دستگاه مورد بازرسی در بازرسی‌های برنامه‌ای و مهم به صورت مکتوب درباره اشکالات و تخلفات و جرائم در موارد لزوم؛

ج - استنتاج از مجموعه بررسی‌ها و اعلام نظر نهایی با توجه به شرایط و اوضاع و احوال مؤثر و آرایه پیشنهادهای مناسب و اصلاحی و قابل اجرا؛
چ - تعیین روش پیگیری و نظارت بر تحقق نظریات و پیشنهادهای آرایه شده.

ماده ۴۵ - در آرایه پیشنهادهای مندرج در گزارش

بازرسی باید نکات زیر رعایت شود:

الف - مستقیماً با موضوع مأموریت محوله مرتبط و برگرفته از استنتاج و نظریه گزارش باشد.

ب - صریح، روشن و قابل اجرا باشد و از بیان مطالب کلی، مبهم و مجمل خودداری شود.

پ - شرایط، اوضاع و احوال، امکانات، توان اجرایی و مقررات حاکم بر دستگاه بازرسی‌شونده مورد توجه قرار گیرد.

ت - موضوع با اصول و قواعد علمی و فنی و نیز روش‌های منطقی و مقررات جاری کشور تطبیق داده شود.

ث - در هر امر تخصصی به نظریه کارشناس مربوط

استناد شود.

ج - تشویق، ارتقاء، اعطای نشان و درجه و یا نظایر آن و همچنین اعمال سیاست‌های تنبیهی در محدوده اختیارات قانونی مسئولان بوده و نیز طرح موضوعات در مراجع رسیدگی به تخلفات اداری و انتظامی و مراجع قضایی، باید مستند و مستدل باشد.

چ - درخواست ابطال آیین‌نامه، تصویب‌نامه، بخشنامه و دستورالعمل دستگاه از طریق دیوان عدالت اداری باید متضمن تشخیص موارد نقض قانون و یا مغایرت شرعی با تأیید کمیسیون تطبیق مصوبات سازمان باشد.

ح - چنانچه بازرس قضایی ضمن بازرسی در حدود مقررات قانونی به رأیی برخورد کند که آن را خلاف بین شرع تشخیص دهد، باید گزارش مستدل آن را به رییس سازمان اعلام نماید و رییس سازمان می‌تواند با ذکر مستندات به رییس قوه قضاییه اعلام نماید.

خ - چنانچه سوءجریان یا نارسایی‌های موجود در دستگاه بازرسی شونده، ناشی از فقدان ضوابط و مقررات متناسب باشد و یا ایجاد وضعیت مطلوب در آن دستگاه مستلزم تدوین مقرراتی است، با تشریح موضوع و تعیین محورهای اساسی و کلی، حسب مورد، تذکرات لازم مبنی بر ضرورت تدوین آیین‌نامه، تصویب‌نامه، بخشنامه، دستورالعمل و لایحه قانونی و یا اصلاح مقررات به دستگاه ذی‌ربط داده می‌شود.

ماده ۴۶ - گزارش‌های نظارت و بازرسی پس از بررسی

و تأیید نهایی، با امضای رییس سازمان و یا مقامات مأذون، به مراجع قانونی مربوط ارسال می‌شود.

تبصره - نحوه تهیه گزارش مطابق مواد فصل سوم این آیین‌نامه بوده و بررسی، تنقیح و ارزیابی گزارش مستند به آن نیز در قالب اوراق متحدالشکل که به این منظور تهیه و به تأیید رییس سازمان می‌رسد انجام می‌گیرد.

ماده ۴۷ - چنانچه در مأموریت نظارت و بازرسی وقوع تخلف یا جرمی که دارای حیثیت عمومی است کشف گردد باید ضمن تهیه گزارش اختصاصی، در گزارش اصلی درج و به تأیید بازرس قضایی برسد. گزارش اختصاصی باید مشتمل بر بررسی جزئیات امر و تطبیق تخلف یا جرم با مقررات قانونی و احراز صحت آن باشد. همچنین بازرس مذکور موظف به جمع‌آوری و حفظ دلایل و مدارک مربوط است و چنانچه ضرورتی به ابطال مصوبات خلاف قانون باشد در گزارش اختصاصی قید می‌کند. گزارش اختصاصی تهیه‌شده پس از بررسی و تنقیح، با تأیید نهایی رییس سازمان یا مقام مجاز از طرف وی به مراجع مربوط منعکس خواهد شد.

تبصره ۱ - منظور از گزارش اختصاصی آن قسمت از گزارش اصلی است که برای اقدام قانونی به مراجع صالح قضایی یا اداری، انضباطی و انتظامی یا دیوان عدالت اداری توسط رییس سازمان یا مقام مأذون از

طرف وی ارسال می‌شود.

تبصره ۲- چنانچه در جریان بازرسی و تهیه گزارش، جرائم دیگری که مستلزم اقدامات فوری و دستورات قضایی ویژه که خارج از اختیارات بازرس قضایی است اعلام یا احراز گردد مراتب از ناحیه رییس سازمان یا مقام مأذون با تأکید بر فوریت و نوع درخواست به مرجع قضایی صالح منعکس می‌گردد.

تبصره ۳- چنانچه امکان شناسایی متهم اصلی، شرکاء و معاونان جرم و یا میزان ضرر و زیان وارده علی‌رغم تلاش لازم امکان‌پذیر نباشد گزارش با تصریح این موضوع به مراجع قضایی مربوط منعکس می‌شود.

ماده ۴۸- سازمان موظف است اجرای پیشنهادهای مندرج در گزارش‌های خود را تا حصول نتیجه نهایی از طریق مکاتبه، دعوت از مسئولان ذی‌ربط، انجام بازرسی پیگیری (اعزام بازرس یا هیأت بازرسی) و یا هر طریق قانونی دیگر پیگیری نماید و در صورت عدم اجرای آن‌ها بدون عذر موجه، اقدامات زیر را انجام دهد:

الف- تذکر و تأکید بر اجرای پیشنهاد به مسئول مربوط در مهلت مقرر، با توجه به تبصره ماده (۱۰) قانون؛

ب- تهیه گزارش استتکاف از اجرای پیشنهادهای قانونی سازمان و ارسال آن به مرجع قضایی پس از طی تشریفات مربوط به ارسال گزارش.

تبصره- پیگیری اجرای پیشنهادهای مندرج در

گزارش از مراجع مختلف باید هم‌زمان، موازی و مؤثر باشد، به طوری که پیگیری یک مورد موجب غفلت از سایر پیشنهادها نگردد.

ماده ۴۹ - مراجع قضایی و اداری رسیدگی کننده به جرایم و تخلفات، مکلفند وقت رسیدگی و موضوع آن را به اطلاع سازمان رسانده و در همه مراحل تحقیق و محاکمه به گزارش‌های سازمان خارج از نوبت و در مهلت تعیین شده به شرح ماده (۶) قانون رسیدگی نمایند. سازمان حسب مورد با تقدیم لایحه یا اعزام نماینده برای حضور در جلسه تحقیق یا محاکمه، توضیحات لازم را ارایه خواهد کرد. نماینده سازمان قبلاً پرونده را مطالعه کرده و در صورت لزوم، از اوراق مربوط تصویر یا رونوشت تهیه می‌نماید.

تبصره - مراجع قضایی و اداری، انضباطی و انتظامی رسیدگی کننده به جرایم و تخلفات مکلفاند نسخه‌ای از قرار و یا حکم صادره را به سازمان ارسال و ابلاغ نمایند.

ماده ۵۰ - در مواردی که سازمان به آراء صادر شده از مراجع قضایی اعم از قرار و حکم معترض باشد در اجرای تکلیف مقرر در بند «د» ماده (۲) و ماده (۶) قانون و در جهت پیگیری گزارش‌ها تا حصول نتیجه می‌تواند قبل از انقضای مهلت قانونی، دلایل و مستندات مخدوش بودن رأی را به دادستان اعلام تا در صورت موافقت وفق مقررات قانونی اقدام شود.

ماده ۵۱- در مواردی که گزارش بازرسی راجع به وقوع جرم و ورود خسارت به اموال دولتی و حقوق عمومی و تضییع آنهاست، دادستان ضمن تعقیب کیفری، صدور حکم به جبران خسارت و زیان واردشده را نیز از دادگاه درخواست می‌نماید. درخواست دادستان مستلزم پرداخت هزینه دادرسی نیست. این مقررات نافذ و وظیفه دستگاه‌های مربوط برای احقاق حقوق خود نمی‌باشد.

تبصره - در مواردی که مراجع رسیدگی‌کننده، قرار ارجاع امر را به کارشناس یا هیأت کارشناسی ضروری تشخیص دهند، هزینه‌های کارشناسی حسب مورد باید توسط معترض به گزارش سازمان و یا دستگاه ذی‌ربط و یا از محل اعتبارات قوه قضاییه پرداخت شود.

ماده ۵۲- در صورتی که بعد از انجام بازرسی و ارسال گزارش به مبادی ذی‌ربط، دلایل و مدارک جدیدی تحصیل شود که ضرورت بازنگری، اصلاح و تکمیل گزارش را اقتضاء نماید، سازمان موظف است به ترتیبی که گزارش بازرسی تهیه‌شده، موضوع را در فرآیند بررسی مجدد قرار دهد و حسب مورد نسبت به اصلاح، تکمیل و یا عدول از تمام یا بخشی از گزارش اقدام نماید. چنانچه عدول از گزارش مربوط به تخلف و یا جرم باشد باید مراتب بدون فوت وقت به مراجع ذی‌صلاح اعلام گردد.

فصل چهارم - دستگاه‌های نظارتی

ماده ۵۳ - چنانچه مسئولان و اشخاص موضوع ماده ۱۲ قانون در انجام وظایف نظارتی خویش به مواردی از سوءجریان مالی و اداری از قبیل عدم رعایت مقررات در مناقصه‌ها، وجود بسترهای فسادزا، عدم رعایت قوانین مالی و محاسباتی، در دستگاه اجرایی که بررسی آن‌ها مربوط به وظایف سازمان است برخورد نمایند، موظفند مراتب را به اطلاع سازمان برسانند.

تبصره - اعلام مراتب مذکور به سازمان، مانع از سایر تکالیف قانونی نظیر اعلام جرم به مراجع قضایی و هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری و انتظامی نیست.

ماده ۵۴ - سازمان پس از وصول شکایات و اعلامات ضمن تشکیل پرونده و بررسی‌های اولیه می‌تواند موضوع سوءجریان اداری و مالی یا تخلف از قانون و مقررات را حسب مورد از مرجع نظارتی دستگاه استعلام و سپس رسیدگی و اظهارنظر نماید.

فصل پنجم - نظارت همگانی

ماده ۵۵ - در اجرای بند «الف» ماده (۱۱) قانون، سازمان می‌تواند از ظرفیت تشکل‌های غیردولتی و مردم‌نهاد و اشخاص واجد شرایط، در حدود اختیارات قانونی به‌صورت کسب اخبار و اطلاعات، گزارش آسیب‌شناسی و موضوع یابی استفاده نماید.

در این راستا سازمان می‌تواند اقدامات زیر را انجام دهد و پس از بررسی و ارزیابی آن‌ها در حوزه‌های مربوط تصمیم مقتضی اتخاذ کند:

الف - ایجاد سامانه‌های مناسب که زمینه ارائه و اطلاعات و اخبار را فراهم نماید؛

ب - ایجاد واحدی به‌منظور شناسایی و به‌کارگیری اشخاص و سازمان‌های مردم‌نهاد و تشکل‌های غیردولتی واجد شرایط در بخش‌های علمی، تخصصی، صنفی و مردمی و نیز بانک اطلاعاتی مربوط؛

پ - اخذ نظرات تخصصی در بخش‌های علمی و فنی، صنعتی و مردمی.

ماده ۵۶ - به‌منظور اطلاع‌رسانی عمومی، با رعایت بند «د» ماده (۱۱) قانون، رییس سازمان یا مقام مأذون از طرف وی در موارد زیر با رعایت دستورالعمل اطلاع‌رسانی و ارتباطات رسانه‌ای قوه قضاییه مصوب ۱۳۹۷/۸/۷ اتخاذ تصمیم می‌نماید:

الف - پاسخگویی مناسب و به‌موقع به افکار عمومی در مورد موضوعات و مسایل مطرح در جامعه در صورت ارتباط با وظایف سازمان؛

ب - اطلاع‌رسانی نسبت به اقدامات اثربخش سازمان در خصوص مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی؛

پ - پاسخگویی به مقالات و ایرادات احتمالی بر اقدامات و یا گزارش‌های سازمان؛

ت - تعیین موضوعات و اطلاعات قابل آرایه در نشریات

و پایگاه‌های اطلاع‌رسانی بین‌المللی و منطقه‌ای نظیر انجمن آمبودزمان آسیایی، مؤسسه آمبودزمان جهانی و انجمن بین‌المللی مسئولان مبارزه با فساد.

تبصره - انجام هرگونه مصاحبه و اطلاع‌رسانی در خصوص مراحل نظارت و بازرسی و بررسی پرونده‌ها و گزارش‌ها، با مجوز ریاست سازمان یا مقام مأذون از جانب وی امکان‌پذیر می‌باشد.

فصل ششم - به‌کارگیری نیروهای بازنشسته نظامی، انتظامی و امنیتی

ماده ۵۷ - در اجرای بند «و» ماده (۲) قانون و رعایت قانون اصلاح قانون ممنوعیت به‌کارگیری بازنشستگان مصوب ۱۳۹۷/۶/۶ مجلس شورای اسلامی، سازمان می‌تواند از نیروهای نظامی، انتظامی و امنیتی رسمی بازنشسته وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، ارتش جمهوری اسلامی ایران، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، وزارت اطلاعات و وزارت کشور در امر نظارت و بازرسی این مراجع و شرکت‌ها و مؤسسات تابعه استفاده نماید.

ماده ۵۸ - تشخیص تخصص و توان و به‌روز بودن دانش این بازنشستگان در امر نظارت و بازرسی بر عهده رییس سازمان یا مقام مأذون از طرف وی خواهد بود.

ماده ۵۹- بازنشستگان مذکور در مواد قبلی باید حداقل دارای مدرک کارشناسی باشند. بازنشستگان نیروهای نظامی و انتظامی نیز علاوه بر آن باید حداقل با درجه سرهنگی یا هم‌تراز آن بازنشسته شده باشند.

ماده ۶۰- سازمان می‌تواند از تخصص و تجارب بازنشستگان مزبور حسب مورد در انجام بازرسی از وزارت اطلاعات، وزارت دفاع و پشتیبانی، ارتش، سپاه، نیروی انتظامی و شرکت‌ها و مؤسسات و صنایع و بنگاه‌های اقتصادی و بنیادهای تعاون وابسته آن‌ها و یگان‌های انتظامی و حراست و حفاظت اطلاعات وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها و شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها استفاده کند.

فصل هفتم - سایر مقررات

ماده ۶۱- کلیه تشکل‌ها و اشخاص موضوع بند «الف» ماده (۱۱) قانون، گزارش‌دهندگان به سازمان و شهود و مطلعان که در جهت وظایف سازمان، همکاری‌های لازم را معمول دارند، مشمول حمایت‌های قانونی خواهند بود.

ماده ۶۲- کلیه بازرسان غیرقضایی و کارشناسان سازمان باید در حضور رییس سازمان یا مقام مآذون از جانب وی و عندالاقضاء در مراسم عمومی سازمان به شرح ذیل سوگند یاد کنند:

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ - من در پیشگاه قرآن کریم به خداوند قادر متعال، سوگند یاد می‌کنم که همواره حدود الهی و موازین اسلامی را محترم شمارم و نسبت به نظام جمهوری اسلامی ایران، قانون اساسی، ولایت فقیه و اجرای صحیح قانون، وفادار، متعهد و ملتزم باشم و اهتمام خود را جهت انجام مأموریت‌های سازمان بازرسی کل کشور معمول دارم و به راستی و درستی نظر خود را اظهار نمایم و اغراض شخصی خود را در آن دخالت ندهم و نظر خود را نسبت به موضوع بازرسی اظهار نمایم و هیچ چیز را مکتوم ندارم و برخلاف واقع چیزی نگویم و ننویسم و رازدار و امین باشم و از آلودگی به هر امر منافی پرهیزکاری، شرافت و اخلاق حرفه‌ای، اجتناب ورزم».

ماده ۶۳- در اجرای بند «الف» ماده (۲) قانون، دایر بر نظارت و بازرسی در امور اداری و مالی دادگستری، به نحو زیر اقدام می‌گردد:

الف - امور اداری:

۱- بررسی عملکرد واحدهای مورد بازرسی از حیث انجام وظایف قانونی، تناسب تشکیلات با مأموریت‌ها و اختیارات و میزان تأثیر در تأمین انتظارات اهالی حوزه فعالیت و رفع مشکلات قضایی مردم؛

۲- بررسی نحوه تنظیم و نگهداری دفاتر، پرونده‌ها، اسناد و مدارک اعم از روش‌های دستی یا الکترونیکی،

کیفیت ارجاع و تعیین اوقات رسیدگی و دادرسی و فواصل تجدید جلسات و جهات آن، بررسی آمار عملکرد تطبیق اقدامات با آمار مربوط و بررسی‌های مقایسه‌ای؛

۳- بررسی چگونگی اعمال مدیریت و نظارت بر واحدهای تحت تصدی و حسب مورد، بررسی طرز رفتار رؤسا و متصدیان شعب و کارمندان دفاتر شعب از حیث انجام وظیفه محوله، رعایت نظم و ترتیب، صحت عمل و حسن سلوک با همکاران و مراجعان، حسن شهرت و معلومات و دانش شغلی؛

۴- پیگیری موارد ارجاعی رییس قوه قضاییه و بررسی اطلاعات و شکایات واصله از تخلفات اداری و مالی.

ب - امور مالی:

بررسی وضعیت و نحوه عملکرد بخش‌های مالی و حسابداری، کیفیت وصول درآمدهای مراجع قضایی و واحدهای مختلف دادگستری اعم از وجوه حاصل از فروش تمبر و پرداخت جزای نقدی و سپرده‌ها و واریز آن‌ها به حساب‌های مخصوص و چگونگی صرف اعتبارات، امور مربوط به معاملات، اموال و تجهیزات و طرز نگهداری آن‌ها.

ماده ۶۴ - تشخیص دستگاه مشمول نظارت و بازرسی، با سازمان است و مؤسسه و دستگاه نمی‌تواند مانع انجام بازرسی شود و چنانچه ادعایی در این خصوص دارند باید کتباً به سازمان اعلام و

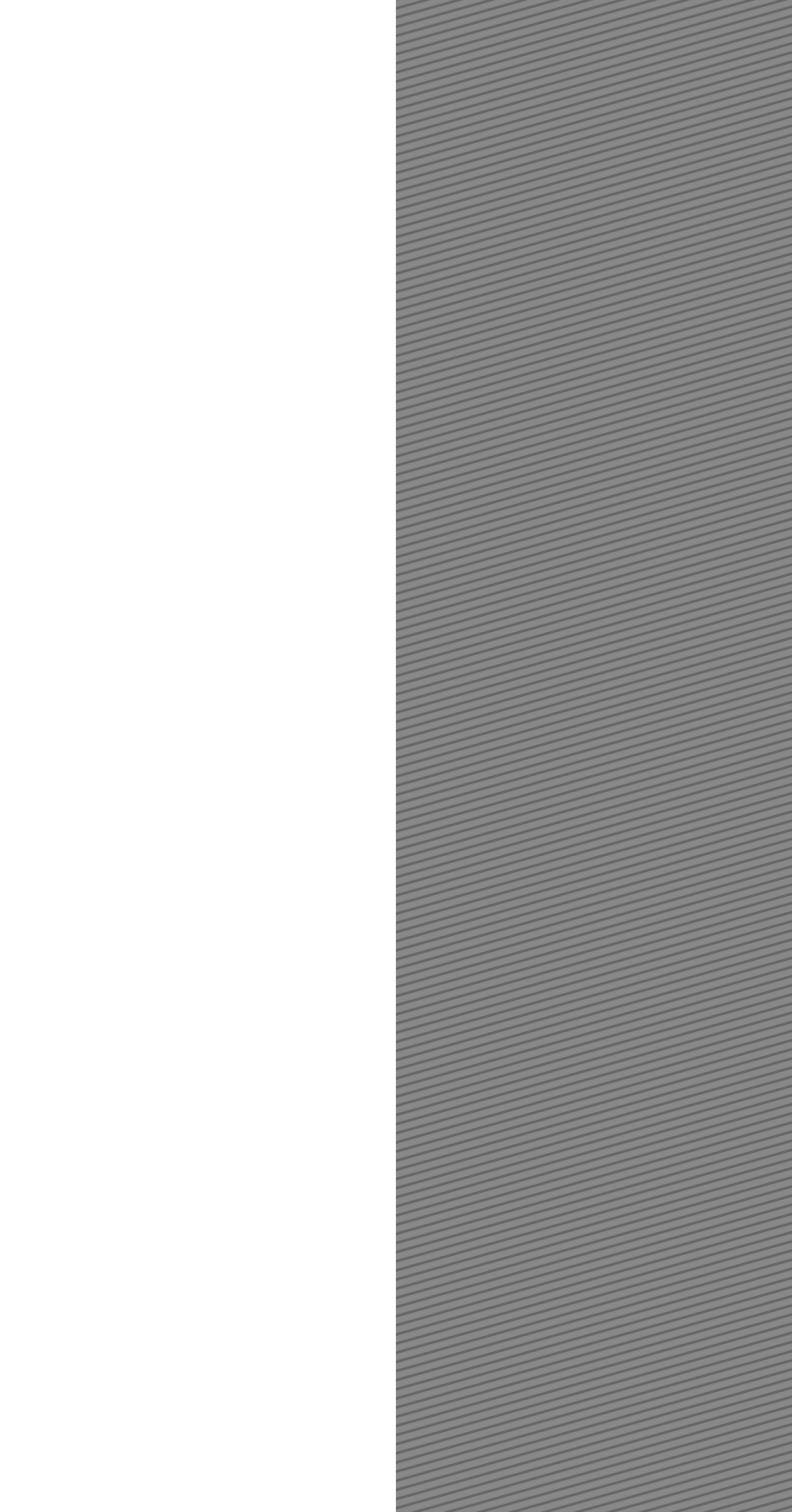
نظر نهایی رییس سازمان یا مقام مأذون از جانب وی لازم‌الاتباع خواهد بود.

ماده ۶۵ - با تصویب این آیین‌نامه، آیین‌نامه اجرایی سابق با اصلاحات بعدی آن، نسخ و کلیه دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌های مغایر، لغو می‌شود.

ماده ۶۶ - این آیین‌نامه در ۶۶ ماده و ۲۹ تبصره جایگزین آیین‌نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور، مصوب ۱۳۸۸/۱/۱۵ است و در تاریخ ۱۳۹۸/۳/۲۱ به تصویب رییس قوه قضاییه رسید و از تاریخ تصویب لازم‌الاجرا است.

رییس قوه قضاییه - سید ابراهیم ریسی

مجلس
العلماء

الف) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور - مصوب ۱۳۶۰/۷/۱۹ مجلس شورای اسلامی

ماده ۱ - به منظور نظارت بر حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری و در اجرای اصل ۱۷۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، سازمانی به نام سازمان «بازرسی کل کشور» که در این قانون به اختصار سازمان نامیده می‌شود، زیر نظر شورای عالی قضایی و با اختیارات و وظایف مندرج در این قانون تشکیل می‌شود.

ماده ۲ - وظایف سازمان به شرح زیر می‌باشد:

الف) بازرسی مستمر کلیه وزارت‌خانه‌ها و ادارات و نیروهای نظامی و انتظامی و مؤسسات و شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به آنها و دفاتر اسناد رسمی و مؤسسات عام‌المنفعه و نهادهای انقلابی و سازمان‌هایی که تمام یا قسمتی از سرمایه یا سهام آنان متعلق به دولت است یا دولت به نحوی از انحا بر آنها نظارت یا کمک می‌نماید و کلیه

سازمان‌هایی که شمول این قانون نسبت به آنها مستلزم ذکر نام آنها است بر اساس برنامه منظم.

ب) انجام بازرسی‌های فوق‌العاده بر حسب دستور شورای عالی قضایی و یا به درخواست کمیسیون اصل ۹۰ قانون اساسی مجلس شورای اسلامی و یا بنا به تقاضای وزیر یا مسئول دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط و یا هر مورد دیگری که به نظر رییس سازمان و شورای عالی قضایی ضروری تشخیص داده شود.

ج) اعلام موارد تخلف و نارسایی‌ها و سوءجریان‌ات اداری و مالی در خصوص وزارت‌خانه‌ها و نهادهای انقلابی (که فهرست آنها به تصویب هیأت وزیران می‌رسد) به نخست وزیر و در خصوص مؤسسات و شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت به وزیر وزارت‌خانه ذی‌ربط و در خصوص شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به آنها به وزیر کشور و در خصوص ادارات و سازمان‌های تابعه و واحدهای مربوط دادگستری به شورای عالی قضایی و در خصوص مؤسسات غیردولتی کمک‌بگیر از دولت به وزارت امور اقتصادی و دارایی.

تبصره - در بازرسی‌هایی که به دنبال شکایت انجام می‌گیرد یک نسخه از گزارش مبنی بر تشخیص تخلف، توسط سازمان به دیوان عدالت اداری ارسال می‌گردد.

ماده ۳ - سازمان می‌تواند برای انجام بازرسی و اظهار نظر کارشناسی از وجود قضات و اشخاص صاحب صلاحیت و متخصصان در هر رشته به‌طور دائم یا موقت استفاده نماید و در سایر موارد نسبت به تأمین کادر مورد نیاز از طریق انتقال یا مأموریت کارکنان دولت و در صورت عدم امکان از طریق استخدام اقدام نماید.

تبصره ۱ - انتقال کارمندان وزارتخانه‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی به سازمان به صورت مأمور و یا انتقال دائم بلامانع است.

تبصره ۲ - مقررات اداری و استخدامی سازمان توسط شورای عالی قضایی تهیه و پس از تصویب مجلس به مرحله اجرا در می‌آید مگر مواردی که مشمول مفاد ماده ۱۲ این قانون است. ماده ۴ - رییس سازمان توسط شورای عالی قضایی از میان قضات شرع و یا قضاتی که دارای رتبه ۱۰ یا ۱۱ قضایی باشند، تعیین می‌شود. رییس سازمان می‌تواند یک نفر قائم‌مقام برای خود از میان قضات با صلاحیت انتخاب کند که با پیشنهاد او و تصویب شورای عالی قضایی تعیین می‌گردد و همچنین می‌تواند به تعداد لازم معاون داشته باشد.

ماده ۵ - بازرسی توسط بازرس یا هیأت‌های بازرسی به عمل می‌آید. رؤسای هیأت‌های بازرسی از بین قضات یا اشخاصی که با رعایت ضوابط استخدامی قاضی، گواهی صلاحیت قضایی از طرف شورای عالی قضایی داشته باشند، از طرف رییس سازمان انتخاب خواهند شد.

ماده ۶ - در هر مورد که تعقیب جزایی ضرورت پیدا کند، مراتب به پیشنهاد بازرس یا رییس هیأت بازرسی از طریق سازمان به دادستانی محل اعلام و تا حصول نتیجه پیگیری خواهد شد و در صورتی که خود دادستان و یا حاکم شرع مورد تعقیب قرار گیرند، مراتب سریعاً به شورای عالی قضایی گزارش تا دستور لازم صادر شود.

ماده ۷ - بازرس یا هیأت‌های بازرسی گزارش کار خود را مستقیماً به سازمان تسلیم خواهد نمود.

ماده ۸ - کلیه مسئولان ذی‌ربط در وزارتخانه‌ها و ادارات و

سازمان‌ها و مؤسسات و واحدهای مشمول این قانون مکلفند اسناد و اطلاعات و مدارک مورد لزوم در تحقیقات را بدون هر گونه فوت وقت در اختیار بازرسی یا بازرسان اعزامی قرار داده و همکاری لازم را مبذول دارند.

تبصره ۱ - تخلف از تکلیف مندرج در این ماده موجب حبس جنحی‌ای از سه ماه تا شش ماه یا انفصال موقت از خدمت دولت تا یک سال خواهد بود.

تبصره ۲ - اسناد سری دولتی از حکم این ماده مستثنی است، مگر به دستور صریح شورای عالی قضایی.

ماده ۹ - در مواردی که بازرسی یا هیأت‌های بازرسی به منظور حسن جریان امور تعلیق یک یا چند نفر از کارکنان واحدی را که مورد بازرسی قرار گرفته‌اند ضروری تشخیص دهند، باید مراتب را فوراً و مستدل به وزیر یا رییس دستگاه مربوط اطلاع داده و تعلیق کارمند یا کارمندان مورد نظر را تقاضا نمایند. وزیر یا رییس دستگاه مربوط مکلف به اجرای تقاضای هیأت بازرسی است، و در غیر این صورت شخصاً مسئول عواقب امر خواهد بود و سازمان مراتب را جهت اتخاذ تصمیم لازم به شورای عالی قضایی گزارش خواهد نمود.

ماده ۱۰ - وزیر یا مسئول دستگاه مربوط موظف است از تاریخ دریافت گزارش هیأت بازرسی حداکثر ظرف ده روز عملیات اجرایی را جهت انجام پیشنهادهای مندرج در گزارش مزبور، شروع و مفاد جریان کار را مرتباً به اطلاع سازمان برساند. سازمان موظف است تا حصول نتیجه نهایی جریان امر را پیگیری نماید.

ماده ۱۱ - از تاریخ اجرای این قانون سازمان کنونی بازرسی کل کشور منحل و کلیه اسناد و اوراق و مدارک و اموال و

اعتبارات و تعهدات و کارکنان آن در اختیار سازمان قرار می‌گیرد.

ماده ۱۲ - آیین‌نامه اجرایی این قانون و نمودار تشکیلاتی این سازمان با کسب نظر وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان امور اداری و استخدامی کشور توسط سازمان تهیه، به تصویب شورای عالی قضایی برسد.

ماده ۱۳ - بودجه سازمان در بودجه کل کشور در ردیف مستقل ذیل ردیف وزارت دادگستری منظور و طبق مقررات جاری به مصرف خواهد رسید.

ماده ۱۴ - شورای عالی قضایی و وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان امور اداری و استخدامی کشور در قسمت مربوط مأمور اجرای این قانون می‌باشد.

قانون فوق مشتمل بر چهارده ماده و پنج تبصره در جلسه روز یکشنبه نوزدهم مهرماه یک هزار و سیصد و شصت با حضور شورای محترم نگهبان به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است.

رئیس مجلس شورای اسلامی - اکبر هاشمی

ب) قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و الحاق یک ماده و یک تبصره به آن مصوب ۱۳۷۵/۵/۷

ماده ۱- بند ب ماده ۲ قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور به شرح زیر اصلاح می‌گردد:

ب) انجام بازرسی‌های فوق‌العاده حسب‌الامر مقام معظم رهبری و یا به دستور رئیس قوه قضاییه و یا درخواست رئیس‌جمهور

و یا کمیسیون اصول ۸۸ و ۹۰ قانون اساسی مجلس شورای اسلامی و یا بنا به تقاضای وزیر یا مسئول دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط و یا هر موردی که به نظر رییس سازمان ضروری تشخیص داده شود.

ماده ۲ - بند ج ماده ۲ این قانون به شرح زیر اصلاح می‌گردد:
(ج) اعلام موارد تخلف و نارسایی‌ها و سوءجریان‌ات اداری و مالی در خصوص وزارت‌خانه‌ها و نهادهای انقلاب اسلامی و بنیادها به رییس‌جمهور و در خصوص مؤسسات و شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت به وزیر ذی‌ربط و در مورد شهرداری‌ها و مؤسسات وابسته به وزیر کشور و در خصوص مؤسسات غیردولتی کمک‌بگیر از دولت به وزارت امور اقتصادی و دارایی و در خصوص سوءجریان‌ات اداری و مالی مراجع قضایی و واحدهای تابعه دادگستری به رییس قوه قضاییه و در موارد ارجاعی کمیسیون اصول ۸۸ و ۹۰ قانون اساسی نتیجه بازرسی به آن کمیسیون اعلام خواهد شد.

ماده ۳ - بند د به ذیل ماده ۲ این قانون الحاق می‌گردد:
(د) در صورتی که گزارش بازرسی حاکی از سوءجریان مالی یا اداری باشد رییس سازمان یک نسخه از آن را با دلایل و مدارک برای تعقیب و مجازات مرتکب مستقیماً به مرجع قضایی صالح و مراجع اداری و انضباطی مربوطه منعکس و تا حصول نتیجه نهایی پیگیری خواهد کرد.

در تمام موارد فوق‌الذکر رییس سازمان تصویر گزارش بازرسی را جهت استحضار و پیگیری برای رییس قوه قضاییه ارسال خواهد نمود.

ماده ۴ - تبصره ذیل ماده ۲ این قانون به شرح زیر اصلاح می‌شود:

تبصره - گزارش‌های بازرسی در ارتباط با آیین‌نامه و تصویب‌نامه و بخشنامه و دستورالعمل‌های صادره و شکایات اشخاص حقیقی و حقوقی غیر دولتی که حاکی از تشخیص تخلف در موارد فوق‌الذکر باشد جهت رسیدگی و صدور رأی به دیوان عدالت اداری ارسال می‌گردد. رسیدگی به این‌گونه موارد به‌طور فوق‌العاده و خارج از نوبت خواهد بود.

ماده ۵ - ماده ۵ این قانون به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۵ - بازرسی توسط بازرس یا هیأت‌های بازرسی بعمل می‌آید، رییس هیأت بازرسی توسط رییس سازمان حسب مورد از بین قضات یا متخصصین و کارشناسان برجسته و مورد اعتماد انتخاب می‌گردد.

تبصره ۱ - آن قسمت از گزارش بازرسین غیر قضایی که حاکی از وقوع تخلف یا جرم می‌باشد باید به تأیید بازرس قضایی برسد.

تبصره ۲ - رییس هیأت بازرسی و یا بازرس در صورتی که دارای پایه قضایی و ابلاغ خاص از رییس قوه قضاییه باشد چنانچه در ضمن بازرسی به اموری برخورد نماید که بیم تبانی یا فرار متهم و یا از بین بردن دلایل و مدارک برود، می‌تواند تا پایان بازرسی برابر مقررات قانون آیین دادرسی نسبت به صدور قرار تأمین غیر از قرار بازداشت اتخاذ تصمیم نماید و چنانچه قرار بازداشت موقت را ضروری تشخیص دهد باید با پیشنهاد رییس هیأت و موافقت رییس دادگستری محل اقدام نماید. قرارهای تأمین صادره ظرف مدت ۲۰ روز از تاریخ ابلاغ قابل تجدیدنظر در دادگاه تجدیدنظر مرکز استان مربوط می‌باشد.

ماده ۶ - ماده ۶ این قانون به شرح ذیل اصلاح و یک تبصره

به آن الحاق می‌گردد:

ماده ۶ - گزارش‌های سازمان در مراجع قضایی و هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری خارج از نوبت رسیدگی شده و آرای صادره مراجع قضایی با درخواست سازمان بازرس کل کشور و موافقت دادستان کل کشور و آرا صادره هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری با درخواست سازمان مذکور در مراجع ذی‌صلاح ظرف مدت ۲۰ روز پس از ابلاغ قابل تجدیدنظر بوده و این رسیدگی نیز خارج از نوبت خواهد بود. تبصره - هرگاه بازرسی که دارای پایه قضایی است ضمن بازرسی در حدود مقررات قانونی به حکمی برخورد نماید که آنرا خلاف بین شرع یا قانون تشخیص دهد، گزارش مستدل آن را از طریق رییس سازمان برای اطلاع دادستان کل کشور تهیه و ارسال می‌دارد. دادستان کل در صورتی که آن را از مصادیق بند ۲ ماده ۱۸ قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۳/۴/۱۵ تشخیص دهد اقدام قانونی را معمول می‌دارد.

ماده ۷ - تبصره ۲ ذیل ماده ۸ این قانون به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

تبصره ۲ - اسناد سری دولتی از حکم این ماده مستثنی است، مگر به درخواست رییس سازمان بازرسی کل کشور و موافقت رییس قوه قضاییه.

ماده ۸ - ماده ذیل به عنوان ماده ۱۲ به این قانون الحاق و ماده ۱۲ سابق به ۱۴ تغییر می‌یابد:

ماده ۱۲ - سازمان حسابرسی دولتی، مسئولین حراست و نظارت و بازرسی وزارت‌خانه‌ها و مؤسسات مشمول بازرسی چنانچه به سوءجریانی در رسیدگی به عملکرد مالی و اداری

دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت برسند که مربوط به وظایف سازمان بازرسی است، باید مراتب را به اطلاع سازمان بازرسی کل کشور برسانند.

ماده ۹ - ماده ۱۳ این قانون به شرح ذیل اصلاح می‌شود:

ماده ۱۳ - بودجه سازمان در بودجه کل کشور تحت ردیف مستقل ذیل ردیف دادگستری منظور و یک پنجم آن خارج از شمول قانون محاسبات عمومی و سایر مقررات مصرف خواهد شد.

ماده ۱۰ - ماده ۱۴ این قانون به ۱۵ تغییر می‌یابد.

ماده ۱۱ - کلمه «شورای عالی قضایی» در مواد (۱ - ۳ - ۵ - ۸ - ۹ و ۱۴) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور به «قوه قضاییه» و در مواد (۲ و ۴ و ۱۲) این قانون به «رییس قوه قضاییه» تبدیل می‌گردد.

ماده ۱۲ - عبارت «که درهرحال از حداکثر فوق‌العاده روزانه کارمندان دولت تجاوز نخواهد کرد» از متن تبصره ۳ ماده ۳ قانون مقررات اداری و استخدامی سازمان بازرسی کل کشور حذف شود.

ج) قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مورخ ۱۳۸۷/۴/۷

(لازم به ذکر است این قانون در تاریخ ۱۳۹۳/۷/۱۵ توسط

مجلس شورای اسلامی نسخ گردید)

ماده ۱ - در ماده (۱) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور کلمه «رییس» قبل از عبارت «قوه قضاییه» اضافه و یک تبصره به شرح زیر به آن الحاق می‌گردد:

تبصره - نظارت و بازرسی از نظر این قانون عبارت است از مجموعه فعالیت‌های مستمر و منظم و هدفدار به منظور جمع‌آوری اطلاعات لازم درباره مراحل قبل، حین و بعد از اقدامات دستگاه‌های مشمول ماده (۲) این قانون، تجزیه و تحلیل آنها، تطبیق عملکرد دستگاه با اهداف و تکالیف قانونی و ارایه پیشنهادهای مناسب در جهت حسن جریان امور.

ماده ۲ - ماده (۲) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور به شرح زیر اصلاح می‌شود:

۱ - در صدر ماده: عبارت «و اختیارات» بعد از کلمه «وظایف» اضافه می‌گردد.

۲ - در سطر اول بند (الف): عبارت «و نظارت» بعد از کلمه «بازرسی» و عبارت «و امور اداری و مالی دادگستری، سازمان‌ها و دستگاه‌های تابعه قوه قضاییه» بعد از کلمه «ادارات» اضافه می‌شود.

۳ - در بند (ب): عبارت «کمیسیون اصول هشتاد و هشت (۸۸) و نودم (۹۰) قانون اساسی» به عبارت «کمیسیون اصل نود (۹۰) قانون اساسی» تغییر می‌یابد.

۴ - در بند (ج): عبارت «وزارت امور اقتصادی و دارایی» حذف و عبارت «وزیر ذی‌ربط» جایگزین می‌گردد.

عبارت «اصول هشتاد و هشت (۸۸) و نود (۹۰)» به «اصل نود (۹۰)» تغییر می‌یابد.

۵ - بند (د) به شرح زیر اصلاح می‌گردد:

(د) در مواردی که گزارش بازرسی متضمن اعلام وقوع جرمی است، چنانچه جرم دارای حیثیت عمومی باشد، رییس سازمان یا مقامات مأذون از طرف وی یک نسخه از گزارش را با دلایل و مدارک مربوط برای تعقیب و مجازات مرتکب به

مرجع صالح قضایی ارسال و موضوع را تا حصول نتیجه نهایی پیگیری نمایند و در مورد تخلفات اداری، انضباطی و انتظامی مستقیماً مراتب را به مراجع ذی‌ربط منعکس نموده و پیگیری لازم را به عمل آورند.

مراجع رسیدگی‌کننده مکلفند وقت رسیدگی و جهت حضور را به اطلاع سازمان بازرسی کل کشور برسانند.

۶ - متن زیر به‌عنوان تبصره (۱) به بند(د) الحاق می‌گردد:

تبصره ۱ - در مورد جرایم منتهی به ورود خسارت به اموال دولتی و حقوق عمومی و تضییع آنها، دادستان ضمن تعقیب کیفری متهم یا متهمان در دادگاه صالح در صورت احراز ورود خسارت و ضرر و زیان، رأساً جبران آن را بدون پرداخت هزینه دادرسی از دادگاه درخواست می‌نماید.

دستگاه‌های ذی‌ربط موظف به همکاری با دادستان در جمع‌آوری دلایل و مدارک و پیگیری موضوع می‌باشند.

۷ - تبصره ذیل بند(د) به تبصره (۲) تبدیل می‌شود.

۸ - متن زیر به‌عنوان بند(ه) و تبصره ذیل آن اضافه می‌گردد:
 (ه) در مواردی که گزارش بازرسی متضمن اعلام تخلف اداری مدیران کل ادارات و مقامات بالاتر تا سطح وزرا و هم‌تراز آنان باشد، سازمان بازرسی کل کشور موضوع را جهت رسیدگی به هیأت تخلفات اداری نهاد ریاست جمهوری منعکس و تا حصول نتیجه پیگیری خواهد نمود.

تبصره - رسیدگی به تخلفات مقامات و کارکنان قوای قضاییه و مقننه و نیروهای مسلح، شورای نگهبان و دستگاه‌های زیرنظر مقام معظم رهبری از شمول این ماده مستثنی است.

ماده ۳ - متن زیر به‌عنوان تبصره(۳) به ماده (۳) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور اضافه می‌گردد:

تبصره ۳ - سازمان می‌تواند رأساً از افراد بازنشسته با حداقل مدرک کارشناسی و واجد صلاحیت در امور تخصصی استفاده کند.

به‌کارگیری افراد مذکور در این ماده از مقررات عمومی استخدامی مستثنی بوده و حق‌الزحمه آنان از محل اعتبارات مصوب سالیانه سازمان پرداخت خواهد شد.

ماده ۴ - ماده (۶) قانون بازرسی کل کشور به شرح زیر اصلاح و تبصره آن ابقا می‌گردد:

ماده ۶ - گزارش‌های سازمان در مراجع قضایی، هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، انضباطی و انتظامی، خارج از نوبت و حداکثر ظرف مدت سه‌ماه رسیدگی خواهد شد. چنانچه رسیدگی به پرونده‌ها بیش از مدت معین نیاز به وقت داشته باشد، مراجع مذکور باید جهات و دلایل آن را در پرونده درج و تصریح نمایند.

ماده ۵ - تبصره ماده (۸) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

تبصره - تخلف از تکلیف مندرج در این ماده موجب حبس از سه‌ماه و یک روز تا شش ماه یا انفصال موقت از خدمات دولتی و عمومی از سه ماه تا یک سال خواهد بود.

ماده ۶ - ماده (۹) قانون به شرح زیر اصلاح می‌گردد:

ماده ۹ - چنانچه بازرس و یا هیأت بازرسی، در ضمن بازرسی و برای حسن انجام بازرسی و یا حسن جریان امور در دستگاه مشمول بازرسی، تعلیق یک یا چند نفر از کارکنان را تا پایان بازرسی ضروری تشخیص دهند، باید با ذکر جهات و علل، درخواست تعلیق را از طریق سازمان به وزیر یا رییس دستگاه مربوط اطلاع دهند. وزیر یا رییس دستگاه مربوط موظف است ظرف مدت ده روز نسبت به تعلیق آن کارمند اقدام نماید و

نمی‌تواند به عذر این که درخواست مدلل نیست و یا دلایل غیرکافی است، از انجام تقاضا خودداری کند.

در صورت عدم اجرای پیشنهادهای مذکور با اعلام مراتب و پس از رسیدگی و احراز استنکاف غیرموجه در دادگاه، مشمول مفاد ماده (۵۷۶) قانون مجازات اسلامی خواهد بود.

ماده ۷ - تبصره زیر به ماده (۱۰) قانون الحاق می‌گردد:

تبصره - عدم اجراء پیشنهادهای قانونی سازمان بدون عذر موجه با رسیدگی و احراز در دادگاه صالح، مشمول مجازات ماده (۵۷۶) قانون مجازات اسلامی خواهد بود.

ماده ۸ - متن زیر جایگزین ماده (۱۱) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور می‌گردد:

ماده ۱۱ - سازمان می‌تواند در موارد زیر نیز اقدام نماید:

الف) بهره‌گیری از توان تشکل‌های غیردولتی و مردم نهاد و اشخاص واجد شرایط در بخش‌های علمی، تخصصی، صنفی و مردمی به منظور انجام وظایف محوله.

ب) ایجاد هماهنگی‌های لازم، مستمر و منظم با مسئولان دستگاه‌های نظارتی کشور با حفظ استقلال و اختیارات قانونی و ذاتی هر دستگاه، به منظور ارتقای کیفی و کمی و افزایش اثربخشی اقدامات نظارتی و پرهیز از کارهای موازی و غیرضرور و تقویت مدیریت کشور و ارایه گزارش نتایج حاصله به رؤسای قوای سه‌گانه.

ج) معرفی نماینده به مجامع و شوراها و تصمیم‌گیر در معاملات دستگاه‌های دولتی و عمومی غیردولتی و دستگاه‌های مشمول بازرسی به عنوان ناظر بدون حق رأی در جهت انجام وظیفه نظارتی.

تبصره - مسئولان ذی‌ربط موظفند زمان تشکیل جلسات

مجامع و شوراهای مورد نظر را به اطلاع سازمان برسانند.
د) ارایه گزارش‌های نظارتی هشداردهنده به هنگام به مقامات
مسئول جهت پیشگیری از وقوع جرم، تخلف و سوء جریانات
احتمالی.

ه) اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی عمومی از طریق رسانه‌های
عمومی به منظور ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد،
با رعایت قانون اصلاح تبصره (۱) ماده (۱۸۸) قانون آیین
دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب
۱۳۷۸ و الحاق سه تبصره به آن مصوب خرداد ۱۳۸۵.

ماده ۹ - ماده (۱۲) قانون به شرح زیر اصلاح می‌شود:
ماده ۱۲ - چنانچه بازرسان قانونی مؤسسات و شرکت‌های
مشمول بازرسی، مسئولین سازمان حسابرسی دولتی،
حفاظت و اطلاعات و حراست و نظارت و بازرسی وزارت‌خانه‌ها
و دستگاه‌های مشمول بازرسی، به سوء جریانی در رسیدگی
به عملکرد مالی و اداری دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌های
دولتی و وابسته به دولت برسند که مربوط به وظایف سازمان
بازرسی است، باید مراتب را به اطلاع سازمان بازرسی کل کشور
برسانند.

مستنکف به مجازات مقرر در ماده (۶۰۶) قانون مجازات
اسلامی محکوم خواهد شد.

ماده ۱۰ - ماده (۱۴) قانون به شرح زیر اصلاح می‌شود:
ماده ۱۴ - آیین‌نامه اجرایی این قانون توسط سازمان بازرسی
کل کشور تهیه و به تصویب رییس قوه قضاییه خواهد رسید.
قانون فوق مشتمل بر ده ماده در جلسه مورخ هفدهم تیرماه
یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت کمیسیون قضایی و حقوقی
مجلس شورای اسلامی طبق اصل هشتاد و پنجم (۸۵)

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تصویب گردید و پس از موافقت مجلس با اجراء آزمایشی آن به مدت پنج سال، در تاریخ ۱۳۸۷/۴/۲۵ به تأیید شورای نگهبان رسید.

علی لاریجانی

رئیس مجلس شورای اسلامی

د) قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۹۳/۷/۱۵

ماده ۱- در ماده (۱) قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۰/۷/۱۹ و اصلاحیه مورخ ۱۳۷۵/۵/۷ آن، کلمه «رئیس» قبل از عبارت «قوه قضاییه» اضافه و یک تبصره به شرح زیر به آن الحاق می‌شود:

تبصره - نظارت و بازرسی از نظر این قانون عبارت است از مجموعه فعالیت‌های مستمر و منظم و هدفدار به منظور جمع‌آوری اطلاعات لازم درباره مراحل، حین و بعد از اقدامات دستگاه‌های مشمول ماده (۲) این قانون، تجزیه و تحلیل آنها، تطبیق عملکرد دستگاه با اهداف و تکالیف قانونی و ارایه پیشنهادهای مناسب در جهت حسن جریان امور، سازمان بازرسی همچنین می‌تواند قبل از اقدامات دستگاه‌های مذکور نیز اطلاعات لازم را جمع‌آوری کند.

ماده ۲- ماده (۲) قانون به شرح زیر اصلاح می‌شود:

۱- در صدر ماده: عبارت «و اختیارات» بعد از کلمه «وظایف» اضافه می‌شود.

۲- در سطر اول بند (الف): عبارت «و نظارت» بعد از کلمه «بازرسی» و عبارت «و امور اداری و مالی دادگستری،

سازمان‌ها و دستگاه‌های تابعه قوه قضائیه» بعد از کلمه «ادارات» اضافه می‌شود.

۳ - بند (د) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

(د) در مواردی که گزارش بازرسی متضمن اعلام وقوع جرمی است، چنانچه جرم دارای حیثیت عمومی باشد، رییس سازمان یا مقامات مأذون از طرف وی یک نسخه از گزارش را با دلایل و مدارک مربوط برای تعقیب و مجازات مرتکب به مرجع صالح قضایی ارسال و موضوع را تا حصول نتیجه نهایی پیگیری نمایند و در مورد تخلفات اداری، انضباطی و انتظامی مستقیماً مراتب را به مراجع ذی‌ربط منعکس نموده و پیگیری لازم را به عمل آورند. مراجع رسیدگی کننده مکلفند وقت رسیدگی و جهت حضور را به اطلاع سازمان بازرسی کل کشور برسانند.

۴ - متن زیر به عنوان تبصره (۱) به بند (د) الحاق و تبصره قبلی به تبصره (۲) تبدیل می‌شود:

تبصره ۱- در مورد جرایم منتهی به ورود خسارت به اموال دولتی و حقوق عمومی و تضییع آنها، دادستان ضمن تعقیب کیفری متهم یا متهمان در دادگاه صالح در صورت احراز ورود خسارت و ضرر و زیان، رأساً جبران آن را بدون پرداخت هزینه دادرسی از دادگاه درخواست می‌نماید.

دستگاه‌های ذی‌ربط موظف به همکاری با دادستان در جمع‌آوری دلایل و مدارک و پیگیری موضوع می‌باشند.

۵- متن زیر به عنوان بند (ه) و تبصره آن اضافه می‌شود:

(ه) در مواردی که گزارش بازرسی متضمن اعلام تخلف اداری مدیران کل ادارات و مقامات بالاتر تا سطح وزرا و هم‌تراز آنان است که مشمول قانون رسیدگی به تخلفات اداری هستند، سازمان گزارش را برای رسیدگی به هیأت رسیدگی به

تخلفات اداری نهاد ریاست جمهوری ارسال و تا حصول نتیجه پیگیری می‌کند. در خصوص پرونده‌های مطروحه در رابطه با مقامات فوق، هیأت رسیدگی بدوی و تجدیدنظر مزبور با عضویت یک نفر از قضات منصوب رییس قوه قضاییه تشکیل می‌شود و خارج از نوبت طبق قانون رسیدگی به تخلفات اداری به موضوع رسیدگی می‌کند.

رییس هیأت موظف است ضمن نظارت بر ثبت پرونده و تعیین اوقات رسیدگی، مراتب را به عضو قاضی و نماینده سازمان جهت حضور اعلام نماید.

تبصره - رسیدگی به تخلفات مقامات و کارکنان قوای قضاییه و مقننه، نیروهای مسلح، شورای نگهبان و دستگاه‌های زیرنظر مقام معظم رهبری از شمول این بند مستثنی است.

۶- بند زیر به عنوان بند «و» اضافه می‌شود:

و- سازمان مجاز است در نظارت و بازرسی از نیروهای نظامی، انتظامی، امنیتی و شرکت‌ها و مؤسسات تابعه از نیروهای بازنشسته واجد شرایط و متخصص مراجع مذکور استفاده کند. آیین‌نامه اجرایی این بند با پیشنهاد سازمان به تصویب رییس قوه قضاییه می‌رسد.

ماده ۳- ماده (۶) قانون و تبصره آن به شرح زیر اصلاح می‌گردد:

ماده ۶- گزارش‌های سازمان در مراجع قضایی و هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، انضباطی و انتظامی، خارج از نوبت و حداکثر ظرف مدت سه ماه مورد رسیدگی قرار می‌گیرد. چنانچه رسیدگی به پرونده‌ها بیش از مدت معین نیاز به وقت داشته باشد، مراجع مذکور باید جهات و دلایل آن را در پرونده درج و تصریح نمایند.

آرای صادره مراجع قضایی با درخواست سازمان بازرسی کل کشور و موافقت دادستان ذی‌ربط و آرای صادره هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، انضباطی و انتظامی با درخواست سازمان مذکور در مراجع ذی‌صلاح ظرف بیست روز پس از ابلاغ قابل تجدیدنظر بوده و این رسیدگی نیز خارج از نوبت خواهد بود.

تبصره - هرگاه بازررس دارای پایه قضایی ضمن بازرسی در حدود مقررات قانونی، به حکمی برخورد کند که آن را خلاف بیین شرع تشخیص دهد، گزارش مستدل آن را از طریق رییس سازمان برای رییس قوه قضاییه ارسال می‌کند تا رییس قوه طبق قانون اقدام قانونی را به عمل آورد.

ماده ۴- تبصره (۱) ماده (۸) به شرح زیر اصلاح می‌شود:

تبصره ۱- تخلف از تکلیف مندرج در این ماده در خصوص عدم همکاری در ارائه اسناد و مدارک مورد نیاز موجب حبس از سه ماه و یک روز تا شش ماه یا انفصال موقت از خدمات دولتی و عمومی از سه ماه تا یک سال خواهد بود.

ماده ۵- تبصره زیر به ماده (۱۰) قانون الحاق می‌شود:

تبصره - در مواردی که پیشنهادهای سازمان برای جلوگیری از وقوع جرم، تکرار تخلف یا سوء جریان امور باشد و عدم اجرای آنها موجب انجام عمل غیرقانونی شود و مسئول مربوطه از انجام آن استنکاف نماید، با رسیدگی و احراز در دادگاه صالح مشمول مجازات مقرر در تبصره (۱) ماده (۸) این قانون می‌باشد.

ماده ۶- ماده (۱۱) قانون به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۱۱- سازمان می‌تواند در موارد زیر نیز اقدام کند:

الف) بهره‌گیری از توان تشکلهای غیردولتی و مردم نهاد و

اشخاص واجد شرایط در بخش‌های علمی، تخصصی، صنفی و مردمی به منظور انجام وظایف محوله
 ب) با بهره‌گیری از فناوری‌های روز و هرگونه ابزار مناسب دیگر بر عملکرد شوراها و کمیسیون‌های مالی، معاملاتی و اعتباری دستگاه‌های مشمول بازرسی و انجام مناقصات و مزایده‌ها نظارت کند.

تبصره - مسئولان ذی‌ربط موظفند زمان تشکیل جلسات مجامع و شوراهای مورد نظر را به اطلاع سازمان برسانند.
 ج) ارایه گزارش‌های نظارتی هشداردهنده به هنگام به مقامات مسؤول جهت پیشگیری از وقوع جرم، تخلف و سوء جریان‌ات احتمالی

د) اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی عمومی از طریق رسانه‌های عمومی به منظور ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد،
 با رعایت قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴ ماده ۷- ماده (۱۲) قانون به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۱۲- چنانچه بازرسان قانونی مؤسسات و شرکت‌های مشمول بازرسی، مسئولان سازمان حسابرسی دولتی، حفاظت و اطلاعات و حراست و نظارت و بازرسی وزارت‌خانه‌ها و دستگاه‌های مشمول بازرسی، به سوء جریانی در رسیدگی به عملکرد مالی و اداری دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت برسند که مربوط به وظایف سازمان بازرسی است، باید مراتب را به اطلاع سازمان بازرسی کل کشور برسانند.

مستتکف به مجازات مقرر در ماده (۶۰۶) کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی «تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده» مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ محکوم خواهد شد.

ماده ۸ - ماده (۱۴) قانون به شرح زیر اصلاح می‌شود:
ماده ۱۴- آیین‌نامه اجرایی این قانون توسط سازمان بازرسی
کل کشور تهیه می‌شود و به تصویب رییس قوه قضائیه
می‌رسد.

ماده ۹- از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون، «قانون اصلاح
موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب
۱۳۶۰ و اصلاحیه آن مصوب ۱۳۷۵» که در تاریخ ۱۳۸۷/۴/۱۷
به تصویب کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی
رسیده بود، نسخ می‌شود.

قانون فوق مشتمل بر نه ماده در جلسه علنی روز سه شنبه
مورخ پانزدهم مهر ماه یکهزار و سیصد و نود و سه مجلس
شورای اسلامی تصویب شد و در تاریخ ۱۳۹۳/۷/۳۰ به تأیید
شورای نگهبان رسید.

رییس مجلس شورای اسلامی - علی لاریجانی

شماره ۳۲/۵۳۳۹۰ - ۱۳۹۳/۸/۷

حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین
جناب آقای دکتر حسن روحانی
رئیس محترم جمهوری اسلامی ایران

در اجرای اصل یکصد و بیست و سوم (۱۲۳) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور که با عنوان طرح دائمی شدن قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۸۷ به مجلس شورای اسلامی تقدیم گردیده بود، با تصویب در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ ۱۳۹۳/۷/۱۵ و تأیید شورای محترم نگهبان، به پیوست ابلاغ می‌گردد.

رئیس مجلس شورای اسلامی - علی لاریجانی

شماره ۹۲۵۳۰ - ۱۳۹۳/۸/۱۷

وزارت دادگستری

در اجرای اصل یکصد و بیست و سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران «قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور» که در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ پانزدهم مهرماه یکهزار و سیصد و نود و سه مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۹۳/۷/۳۰ به تأیید شورای نگهبان رسیده و طی نامه شماره ۳۲/۵۳۳۹۰ مورخ ۱۳۹۳/۸/۷ مجلس شورای اسلامی واصل گردیده است، به پیوست جهت اجرا ابلاغ می‌گردد.

رییس جمهور - حسن روحانی

